

година XXXII
извънреден брой
валиден към
май 2022 год.

СЪЮЗ НА ИНВАЛИДИТЕ В БЪЛГАРИЯ ЧЛЕН НА "EUROPEAN DISABILITY FORUM"

Национален център за обучение, квалификация,
информация и консултации на хора с увреждания

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ОСНОВНИ ПРАВА И ПРЕФЕРЕНЦИИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

МЕДИЦИНСКА ЕКСПЕРТИЗА НА НЕРАБОТОСПОСОБНОСТТА

1. Медицинската експертиза на временната неработоспособност най-често е обект на дейност на лекуващите лекари – джипита, извънболнични специалисти, стоматолози и болнични лекари, които издават еднолично болничен лист до 14 дни за едно заболяване. Експертиза на временната неработоспособност за по-дълъг период до 6 месеца се осъществява от лекарска консултативна комисия (ЛКК) и много рядко за периода от 6-я до 12-я месец от териториална експертна лекарска комисия (ТЕЛК).

Болничен лист за временна нетрудоспособност се издава в случаите, определени с чл. 6 от Наредбата за медицинска експертиза: **“чл. 6 (1) Временна неработоспособност е налице в случаите, при които осигуреното лице не може или е възпрепятствано да работи поради: общо заболяване; злополука; професионална болест; лечение в чужбина; санаторно-курортно лечение; належащ медицински преглед или изследване; карантина; отстраняване от работа по предписание на здравните органи; гледане на болен или на карантиниран член от семейството; належащо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед; изследване или лечение в същото или в друго населено място, в страната или в чужбина; бременност и раждане; гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението.”**

Болничният лист се издава еднолично от лекуващия лекар или стоматолог до 14 дни за едно заболяване, но за не повече от 40 дни с прекъсване в една календарна година. Когато пациентът е от друга област, продължителността на болничния лист е до 3 дни. Лекар от спешна помощ може да издаде болничен лист до 3 дни. Според КСО за гледане на болно дете се полагат до 60 дни от календарна година за всички членове на семейството, като майката може да ползва 40 дни от горепосочените 60.

Болничният лист се издава в деня на установяване на нетрудоспособността, като датата на започване на отпуска може да бъде предходният, същият или следващият ден на прегледа. Пациентът е длъжен да представи болничния лист или да уведоми работодателя до 2 дни от издаването му. Не се издава болничен лист за временна

нетрудоспособност, когато при прегледа се установи, че осигуреният е работоспособен; в този случай в служебната бележка, ако такава се поиска, се отбелязва датата и часът на явяването и напускането на лечебното заведение. В зависимост от състоянието на болния се определя един от следните режими за ползване на отпуска: болничен; санаторно-курортен; на легло – постоянно или в определени часове на денонощието; стаен; амбулаторен; свободен; само в населеното място, където болният прекарва отпуска по болест; с право да отиде в друго населено място на страната.

Болничният лист за цялото време на лечение се издава еднолично от лекуващия лекар, лекаря по дентална медицина. В случаите, когато след болнично лечение болният се нуждае и от домашен отпуск, включително, болничен лист се издава от ЛКК, в който се включват дните за болнично лечение, в т.ч. денят на изписването, както и не повече от 30 дни за домашно лечение.

Насочването на пациента към ТЕЛК се извършва от личния лекар или ЛКК при следните обстоятелства: Личният лекар насочва пациента към ТЕЛК, когато приеме, че е налице трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане, която не е предшествана от временна неработоспособност. ЛКК насочва пациента към ТЕЛК при предхождаща временна неработоспособност. Лицата, които по медицински показания не са в състояние да се явят в ТЕЛК, се освидетелстват на място (в дома, в болнично или друго заведение). (Виж Наредба за медицинската експертиза, приета с ПМС № 120 от 23.06. 2017 г. - ДВ. бр. 51 от 27.06. 2017 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.59 от 16.07.2021г.).

2. Медицинската експертиза включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на вида и степента на увреждане и експертиза на трайно намалената работоспособност. Експертизата на временната неработоспособност се извършва от лекуващия лекар, лекарски консултативни комисии (ЛКК), териториални експертни лекарски комисии (ТЕЛК) и от НЕЛК.

Експертизата на вида и степента на увреждане, степента на трайно намалената работоспособност и професионалните болести се извършва от ТЕЛК и НЕЛК.

Експертизата на вида и степента на увреждане на децата до 16-годишна възраст се извършва от ТЕЛК и НЕЛК с участието на специалист по детски болести.

Трайно намалена работоспособност представлява състояние, при което поради хронично травматично или нетравматично увреждане (болест) лицето е с ограничена работоспособност във връзка с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система. **Включва определяне на: степента на трайно намалената работоспособност в проценти спрямо здравия човек; потребността от чужда помощ и срока; срока на инвалидността; причинната връзка между увреждането и настъпилата неработоспособност; причинната връзка между увреждането и условията на труд; . препоръки за по-нататъшно наблюдение и рехабилитация.**

Вид и степен на увреждане е състояние на хронично травматично или нетравматично увреждане (болест), при които лицето в нетрудоспособна възраст е с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система.

Видът и степента на увреждането/степента на трайно намалената работоспособност се определят въз основа на представената медицинска

документация, обективизираща степента на увреждане и функционален дефицит на заболялия орган и/или система, и при необходимост - въз основа на подробна клиничко-експертна анамнеза, задълбочен клиничен преглед и насочени лабораторни и функционални изследвания.

"Хора с трайни увреждания" са лица с трайна физическа, психическа, интелектуална и сетивна недостатъчност, която при взаимодействие с обкръжаващата ги среда би могла да възпрепятства тяхното пълноценно и ефективно участие в обществения живот, и на които медицинската експертиза е установила вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто.

Експертизата на трайната неработоспособност се извършва от териториалните експертни лекарски комисии (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК), в съответствие със Закона за здравето – чл. 101 –113; обн. ДВ. бр.70/ 2004 г..... посл. изм. и доп. ДВ. бр.18 от 4 Март 2022г.; Наредба за медицинската експертиза обн. ДВ. бр.51 от 27 Юни 2017г.... посл. изм. и доп. ДВ. бр.59 от 16 Юли 2021г. Процентът на трайно намалена работоспособност (вид и степен на увреждане за деца до 16-годишна възраст и за хора в надтрудоспособна възраст) се определя в рамките на Приложение № 1 към чл. 63, ал. 1 от Наредбата за медицинската експертиза, в което са посочени "отправни точки". При отсъствие на отправна точка за определено увреждане, експертизата се извършва по отправната точка на най-близкото по функционален дефицит заболяване. При наличие на множествени увреждания, посочени като отправни точки в приложение № 1, процентът на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) се определя по Методиката за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти съгласно приложение № 2.

Статут на човек с трайно увреждане ползват лицата с 50 % и над 50 %. Чужда помощ се определя на лица с над 90 % загубена работоспособност с записана в ЕР **потребност** от чужда помощ. При деца до 16 години чужда помощ може да бъде предписана и при вид и степен на увреждане под 90 %. Териториалните експертни лекарски комисии/НЕЛК се произнасят по необходимостта от чужда помощ и при степен на трайно намалена работоспособност (степен на увреждане) 80 на сто, когато едно или повече съпътстващи заболявания обуславят над 50 на сто трайно намалена работоспособност (степен на увреждане).

Пациентите, подлежащи на освидетелстване и преосвидетелстване от ТЕЛК, **подават в съответната регионална картотека за медицинска експертиза (РКМЕ)** заявление-декларация по образец на място в РКМЕ или чрез лицензиран пощенски оператор заедно с направление от личния/лекуващ лекар или протокол на ЛКК и медицинска документация, доказваща здравословното им състояние, включително заверени копия от медицински документи, съдържащи резултати от медико-диагностични изследвания и консултации. Освидетелстването става в района по постоянен адрес или по настоящия им адрес, ако пациентът е регистриран най-малко 3 месеца преди подаването на молбата. Лицата, които не са в състояние по медицински индикации да се явят на ТЕЛК, се освидетелстват на място – в дома

им или в болничното/друго здравно или социално заведение. Обстоятелството се доказва с медицинско удостоверение, издадено от лекуващия лекар или записано в направлението от личния лекар. ТЕЛК освидетелства лицата в 3-месечен срок от постъпване на документите в ТЕЛК, но срокът може да се продължи при необходимост от допълнителни изследвания и епикризи. (Виж Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи(ПУОРОМЕРКМЕ), обн. ДВ. бр.34 от 2010г., посл изм. и доп. ДВ. бр.59 от 16 Юли 2021г.)

Срокът на инвалидността е от една до три години в зависимост от характера на увреждането, динамиката на неговото развитие и възможностите за възстановяване.

Степента на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане за лица, навършили 65 годишна възраст, се определя пожизнено. В някои случаи, предвидени в закони и подзаконови нормативни документи, ако тази възраст се навърши в срока на ЕР – правата по съответната разпоредба се ползват пожизнено. При дефинитивни състояния без възможност за пълно или частично възстановяване се определя пожизнен срок на инвалидността. При множествени увреждания, някои от които не са дефинитивни, срокът на инвалидността се определя от една до три години. Изключение от случаите се допуска при множествени увреждания, някои от които не са дефинитивни, но лицето иска да бъде освидетелствано/преосвидетелствано само по отношение на тези от тях, които са дефинитивни състояния. В тези случаи лицето може да представи към заявлението-декларация медицински документи, съдържащи резултати от медико-диагностични изследвания и консултации, свързани само с увреждания, които са дефинитивни състояния. В тези случаи се определя пожизнен срок на инвалидност.

Решенията на ТЕЛК може да се обжалват в 14-дневен срок от връчването му пред НЕЛК. Решенията на НЕЛК може да бъдат обжалвани пред Административния съд в София по реда на Административно-процесуалния кодекс.

3. Експертиза на физическата годност на кандидатите за водачи на МПС - хора с увреждания

При някои заболявания и състояния се налагат ограничения за получаване на свидетелство за управление на МПС в зависимост от категорията на МПС. В Наредба № 3 на МЗ са указани и заболявания и състояния, при наличието на които свидетелство за управление на МПС се издава само след освидетелстване от транспортните областни лекарски експертни комисии/ТОЛЕК/ или Транспортната централна експертна лекарска комисия/ТЦЛЕК/. Срокът на валидност на свидетелството за правоуправление за лица с трайни увреждания е до 10 години съгл. чл. 51, ал. 5 от Закона за българските лични документи.

Хората с увреждания със степен 50 и над 50 на сто намалена работоспособност ЗАДЪЛЖИТЕЛНО се освидетелстват за годност от ТОЛЕК/ТЦЛЕК/ при издаване и подмяна на свидетелство за правоуправление на МПС, тъй като инвалидизиращите заболявания и състояния са включени в Приложение №2 към чл.5 ал.2 .

(Виж Наредба № 3 на МЗ за изискванията за физическата годност към водачите на МПС, от 11.05.2011 г. Приложение 1 и Приложение 2, изм. и доп. ДВ. бр.11 от 2018г.)

ТРУДОВА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

1. Предписанието за трудоустрояване се извършва от лекуващия лекар или стоматолог за срок до 1 месец; от лекарска консултативна комисия (ЛКК) за срок до 6 месеца; а след изтичане на този срок – от териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК). ТЕЛК и НЕЛК трудоустрояват лица със загубена работоспособност 50 и над 50 на сто. В предписанието за трудоустрояване се вписва здравословното състояние на лицето, процента на загубена работоспособност; срок за трудоустрояване и препоръки за условията на работа.

След предписанието на здравните органи трудоустроеното лице е длъжно да не изпълнява работа, която е противопоказна за здравословното му състояние, а работодателят – да не го допуска до нея. При вписване на 100 % загубена работоспособност и противопоказания за всякакъв вид труд или за всякаква работа са налице предпоставки за прекратяване на трудовия договор по условията на чл. 325 т. 9 от Кодекса на труда. Допустимо е при 100 % неработоспособност ТЕЛК да се произнесе за трудоустрояване на друга работа без опасност за здравето или на същата работа при подходящи условия. При тежки дефинитивни състояния или при състояния, които не се влияят от условията на работа, в експертното решение се вписва “според квалификацията и възможностите”.

Трудоустрояването може да бъде при обичайни и при специализирани условия на труд, каквито се създават в специализираните предприятия и звена за трудоустроени лица (СПТЛ) . В тях работната заплата се формира в процент изработена норма за здрави лица, плюс добавка от тази норма, според процента загубена работоспособност: над 90 % - от 40 до 60 процента от заплащането по норматив; от 70 до 90 % загубена работоспособност – от 30 до 50 процента добавка и от 50 до 70.99 % загубена работоспособност добавката е до 30%. (Виж Кодекс на труда –чл. 314; Наредба за трудоустрояване ДВ. бр. 7/1987 г.;изм. и доп. ДВ. бр. 52/ 1988 г.;.... посл.изм. ДВ. бр.17 от 28 Февруари 2014г.)

2. Работници и служители със загубена работоспособност 50 и над 50 процента имат право на платен годишен отпуск в размер на не по-малко от 26 работни дни. (Виж чл. 319 от Кодекса на труда). Законодателят не определя този отпуск като удължен, а само като основен и към него се прибавят полагащите се допълнително дни за отпуск, предвидени по чл.156 т.1 и т. 2 от КТ., както и предвидените допълнително дни отпуск в колективния трудов договор по чл. 156А от КТ.

3. Закрила при уволнение от работа по чл. 333 от Кодекса на труда ползват лицата с намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, както и лицата, страдащи от болестите, записани в Наредба № 5 на МЗ (Виж ДВ бр.33 от 1987 г.): исхемична болест на сърцето; активна форма на туберкулоза; онкологично заболяване; психично заболяване; захарна болест – диабет; професионално заболяване. Закрилата е предварителна и задължава работодателя преди подписване на заповедта по чл. 328, ал.1, т.2, т.3, т.5 и т.11; чл.330, ал. 2, т. 6 да вземе мнението на ТЕЛК и на съответното териториално поделение на Инспекцията по труда за всеки отделен случай.

4. При изчисляване размера на инвалидната пенсия за трудов стаж се признава

времето след датата на инвалидизация до навършване на пенсионната възраст за осигурителен стаж и възраст, когато лицето с трайно увреждане е получавало инвалидна пенсия и не е работило. В тези случаи признатият стаж се редуцира със следните коефициенти при съответната загубена работоспособност: от 50 до 70.99 на сто – 0.5; от 71 до 90 на сто – 0.7 и над 90 на сто – 0.9.

5. Обезщетение за хората с увреждания при прекратяване на трудовото правоотношение поради болест се изплаща на работник или служител от работодателя в размер на brutното му трудово възнаграждение за срок от 2 месеца, ако има най-малко 5 години трудов стаж и не е получавал обезщетение на същото основание. Обезщетението се изплаща само ако трудовото правоотношение е прекратено на основание чл. 325, т.9 и чл. 327, т. 1 от КТ. (Виж чл. 222, ал. 2 от КТ – ДВ. бр. 100 от 1992 г.).

СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ НА ХОРАТА С ТРАЙНИ УВРЕЖДЕНИЯ

Материята е регламентирана с Кодекса за социално осигуряване (КСО) и се извършва по предвидените задължителни норми за всички български граждани.

1. Правото на хората с трайни увреждания да получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване, трудова злополука и професионално заболяване е уредено в Раздел II, Глава VI на КСО. Това право имат хората със загубена, частично или напълно, работоспособност/вид и степен на увреждане 50 % и над 50 %, навършили 16 годишна възраст.

Лицата имат право на пенсия за инвалидност, когато са загубили напълно или частично работоспособността си завинаги или за продължително време.

Осигурените придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, ако са загубили работоспособността си и имат осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението по чл. 94 от КСО, както следва: до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и на ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж; до 25-годишна възраст – една година, като не по-малко от 4 месеца са действителен осигурителен стаж; до 30-годишна възраст – 3 години, като не по-малко от 1 година е действителен осигурителен стаж; над 30-годишна възраст – 5 години, като не по-малко от 1 година и 8 месеца са действителен осигурителен стаж.

Инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпване на работа придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година действителен осигурителен стаж. Една трета от осигурителния стаж трябва да е действителен.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване не се отпуска, възобновява или възстановява на лица, на които е отпусната лична пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Не се отпуска пенсия за инвалидност поради общо заболяване на лица, на които е отпусната лична пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО.

Пенсията за инвалидност на лица, навършили възрастта по чл. 68 от КСО или

навършват възрастта в срока на инвалидност, записан в експертното решение, се отпуска пожизнено.

Пенсиите за инвалидност се спират, когато пенсионерът не спазва предписанията на органите на експертизата на работоспособността по отношение на противопоказните условия на труд.

Разликата от датата на инвалидизация до навършване на съответната пенсионна възраст се признава за осигурителен стаж при изчисляване размера на пенсията, но признатият стаж се редуцира със следните коефициенти: за загубена работоспособност над 90% - 0.9; за загубена работоспособност от 71% до 90% - 0.7; за загубена работоспособност от 50% до 70.99% - 0.5.

От 25 декември 2021 г. размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване не може да бъде по-малък, според степента на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане, както следва:

над 90 на сто – 115 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. - 425,50 лв;

от 71 до 90 на сто – 105 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. - 388,50 лв;

от 50 до 70,99 на сто – 85 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. – 314,50 лв.

От 25 декември 2021 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО е 370,00 лв., а размерът на социалната пенсия за старост е 170,00 лв.

2. Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест при записана причинна връзка в експертното решение, не може да бъде по-малък, според степента на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане, както следва:

над 90 на сто – 125 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. - 462,50 лв.;

от 71 до 90 на сто – 115 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. - 425,50 лв.;

от 50 до 70,99 на сто – 100 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст - от 25 декември 2021 г. – 370,00 лв.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

3. Социална пенсия за инвалидност се отпуска на лица, навършили 16-годишна възраст, нямат изискуемия осигурителен стаж и имат трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71%, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава.

Размерите ѝ се определят в проценти от социалната пенсия за старост, както следва:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 100 на сто с определена чужда помощ - 160 на сто - от 1 април 2022 г. - 272 лв.;

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 91 на

сто до 100 на сто - 140 на сто - от 1 април 2022 г. - 238 лв.;

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 на сто до 90 на сто - 130 на сто - от 1 април 2022 г. - 221 лв.;

- лицата със загубена работоспособност над 90 %, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към пенсията, която получават, добавка за чужда помощ в размер 75% от социалната пенсия за старост, т.е. 75% от 170 лв. = 127.50 лв.

4. Право на пенсия за гражданска инвалидност имат лицата, които са изгубили работоспособността или са пострадали при изпълнение на гражданския дълг или случайно са пострадали от органите на властта при изпълнение на служебни задачи на тези органи. Пенсията за гражданска инвалидност се определя с коефициент към социалната пенсия за старост, съобразно степента на увреденост на лицето: при загубена работоспособност 90% - $1.25 \times 110 = 137.50$ лв.; при загубена работоспособност от 71% до 90% - $1.15 \times 110 = 126.50$ лв.; за намалена работоспособност от 50% до 70.99% - $1.00 \times 110 = 110$ лв.

5. Размерът на пенсията за военна инвалидност се определя в процент от социалната пенсия за старост, както следва:

Право на пенсия за военна инвалидност имат лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва, както и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили, в т.ч. загиналите и безследно изчезналите.

Размерът на пенсията за военна инвалидност може да се определи по два начина.

Първи случай пенсията се определя в процент от социалната пенсия за старост в определен табличен размер в зависимост от процента загубена работоспособност и военния чин на лицето, като:

- за редници и сержанти: с над 90 на сто намалена работоспособност - 150 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 255 лв.; с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 140 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 238 лв.; с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 115 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 195,50 лв.

- за офицери: с над 90 на сто намалена работоспособност - 160 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 272 лв.; с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто - 150 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 255 лв.; с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто - 120 на сто от социалната пенсия за старост - от 25 декември 2021 г. – 204 лв.

Втори случай - Когато лицата са били осигурени за всички осигурителни социални рискове или само за трудова злополука или професионална болест преди постъпването им на наборна служба или на служба в запаса, размерът на пенсията за военна инвалидност се определя както при пенсията за трудова злополука или професионална болест, ако това е по-благоприятно за тях. В този случай при определяне размера на пенсията, оказват влияние годините осигурителен стаж и дохода, върху които са правени осигурителни вноски.

Не могат да се получават едновременно следните пенсии: лична пенсия за

осигурителен стаж и възраст с наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст; лична или наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст с лична или наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване; лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване с наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване; социална пенсия за старост, социална пенсия за инвалидност и персонална пенсия с друг вид пенсия, включително пенсия, отпусната в друга държава; наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст или наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване с наследствена пенсия от същия вид.

Когато лицето има право на повече от една лична пенсия за инвалидност за различни страдания, се определя най-голямата по размер. При право на повече от една пенсия се получава по избор една от пенсиите в пълен размер и 50 на сто от останалите. Военноинвалидите при навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 получават пълния размер на определените им две пенсии - пенсия за военна инвалидност и пенсия за осигурителен стаж и възраст. При отпускане на наследствена пенсия на наследници на военноинвалид, който е получавал или е имал право на двете пенсии в пълен размер, за основа се взема пълният размер на двете пенсии.

6. Съгласно чл. 98, ал. 4 и ал. 5 от КСО разпорежданията за отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване за пенсиите за инвалидност и за добавката за чужда помощ се издават въз основа на решение на медицинска комисия към териториалното поделение на Националния осигурителен институт. Медицинската комисия се състои от председател и двама членове, които се определят от ръководителя на териториалното поделение на НОИ. Решенията на медицинската комисия се издават в 14-дневен срок от получаване от РКМЕ на експертните решения с определена 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност след разглеждане на медицинската документация, удостоверяваща настоящото здравно състояние на лицето, решенията на ТЕЛК и НЕЛК за определяне размера на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, причинната връзка, датата на инвалидизиране, срока на инвалидността и на чуждата помощ.

В ДВ, бр. 40 от 2012 г. са направени **изменения и допълнения на чл. 98, ал. 7 от КСО във връзка с пенсиите за инвалидност, изплащани по обжалвани решения на органите на медицинската експертиза.** Чл. 98, ал. 7 се изменя така :

“(7)(Нова - ДВ, бр. 112 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г., посл. изм. - ДВ, бр. 40 от 2012 г.) Ако решението на ТЕЛК и НЕЛК е обжалвано от председателя на медицинската комисия или по реда на чл. 112 от Закона за здравето, до влизането в сила на решението на НЕЛК, съответно на съда по обжалваното решение на органите на медицинската експертиза, **се отпуска, възобновява и възстановява пенсия за инвалидност в размер на социалната пенсия за старост.**

Ал. 8 на чл. 98 гласи: (8) (Нова - ДВ, бр. 41 от 2009 г., посл. доп. - ДВ, бр. 107 от 2014 г.) След влизането в сила на решението по ал. 7 пенсията се определя в действителен размер от датата на придобиване на правото, съответно от датата, от която е възобновена или възстановена, ако на лицето е определен процент трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, а социалната пенсия за инвалидност се определя

в размера по чл. 90а, ал. 2 при определен процент трайно намалена работоспособност повече от 71 на сто.

С ал. 9 на чл. 98 се регламентира несъвместимостта на пенсията по чл. 98, ал. 7 от КСО, ако лицето получава друг вид наследствена или лична пенсия (добавки към пенсията). **Обръщаме вниманието на заинтересованите лица, че подаването на заявление е задължително условие за изпълнение на разпоредбата за закона.**

ДАНЪЧНИ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ И ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ТАКСИ:

1. Лицата с определени с валидно решение на компетентен орган вид и степен на увреждане 50 и над 50 на сто ползват данъчно облекчение за лица с намалена работоспособност по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ), като сумата от годишните данъчни основи се намалява със 7920 лв., включително за годината на настъпване на неработоспособността и за годината на изтичане срока на валидност на решението. Месечната данъчна основа на работещите по трудово правоотношение хора с намалена работоспособност 50 и над 50 на сто се намалява с 660 лв. включително за месеца на настъпване на неработоспособността и за месеца на изтичане срока на валидност на решението.

Забележка: Лицата, на които до 31.12. 2009 г. пожизнено е определена степен на трайно намалена работоспособност по реда на Закона за здравето, и лицата, които са с пожизнено определена степен на трайно намалена работоспособност по силата на § 3 от Преходни и заключителни разпоредби на Закона за здравето, се смятат с пожизнено определени вид и степен на увреждане.

Лицата с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, установена след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), както и лицата, навършили възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО, в срока на решението на ТЕЛК/НЕЛК ползват данъчното облекчение по реда на ЗДДФЛ независимо от определения в експертното решение срок. (Виж чл. 18. от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, ДВ. бр.113 от 2007 г. и § 10а от Преходни и заключителни разпоредби на ЗДДФЛ , изм. и доп. ДВ. бр. 99 от 2011 г

2. Годишната данъчна основа по чл. 17 от ЗДДФЛ се намалява с направените през годината дарения до 5 %, когато даренията са в полза на: ... социални услуги за резидентна грижа съгласно Закона за социалните услуги, както и на Агенцията за социално подпомагане и на Фонд "Социална закрила" към министъра на труда и социалната политика;специализирани предприятия или кооперации на хората с увреждания, вписани в регистъра по чл. 83 от Закона за хората с увреждания, както и в полза на Агенцията за хората с увреждания; юридически лица с нестопанска цел със статут в обществена полза, с изключение на организации, подпомагащи културата по смисъла на Закона за меценатството (СИБ фигурира в този списък от създаването му),...(Виж чл. 22 на ЗДДФЛ, изм. и доп. ДВ, бр. 101 от 2019 г).

3. Сумата от годишните данъчни основи по чл. 17 на местни физически лица и на чуждестранни физически лица, установени за данъчни цели в държава - членка на Европейския съюз, се намалява с 2000 лв. за отглеждане на дете с 50 и с над 50 на сто вид и степен на увреждане, определени с влязло в сила решение на компетентен орган. Данъчното облекчение се ползва, включително за годината, през която са установени видът и степента на увреждане, и за годината на изтичане срока на валидност на решението, когато едновременно са налице следните условия: към 31 декември на данъчната година детето е местно лице на държава - членка на Европейския съюз; към 1 януари на данъчната година детето не е навършило пълнолетие; и към 31 декември на данъчната година детето не е настанено в социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа на пълна държавна издръжка. (Виж чл. 22г на ЗДДФЛ, Нов - ДВ, бр. 105 от 2014 г., в сила от 2015 г.)

4. Хората с увреждания 50 и над 50 на сто загубена работоспособност (вид и степен на увреждане) заплащат данък за основно жилище, тяхна собственост със 75 % намаление. За жилище – семейна общност, т. е. придобито по време на законен семеен брак, облекчението е само върху частта на човека с трайно увреждане. За такса смет не се ползва облекчение. В случай че е установено деклариране на повече от едно основно жилище, облекчението не се прилага и данъкът, определен по чл. 22 от ЗМДТ, се дължи в пълен размер за всяко от жилищата и за периода, в който едновременно са декларирани като основни жилища. (Виж Закон за местните данъци и такси (ЗМДТ) – чл. 25 / (Нова - ДВ, бр. 98 от 2018 г.,)

5. Освобождава се от данък върху превозните средства личният автомобил – собственост на лице с намалена работоспособност 50 и над 50 на сто с обем на двигателя до 2000 куб. см. и с мощност до 117.64 kw (160 к.с.). При съпругеска общност облекчението се отнася за идеалната част от МПС, която е регистрирана на името на съпруга/съпругата с трайно увреждане. (Виж чл.58, ал.1, т.4 от ЗМДТ – изм. ДВ.бр.105 от 2008 г.).

6. Освобождават се от такса, която се заплаща ежегодно, на чиято територия е постоянният адрес на собствениците-инвалиди на кучета. (Виж чл. 116 от ЗМДТ – ДВ. бр. 87 от 2007 г.; чл. 175 от Закона за ветеринарно-медицинската дейност – ДВ.бр. 99 от 2013 г.). Собствениците и обитателите на етажна собственост, които са инвалиди, не са освободени от консумативните разходи за всяко животно в размер, заплащан като за един обитател. (Виж ДВ. бр. 6 от 2009 г. чл.51, ал.7.).

7. Освобождават се от данък: 1. придобитите имущества от:..... национално представените организации на хора с увреждания и за хора с увреждания; 2. даренията за лечение на граждани на държава - членка на Европейския съюз, или на друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, както и на технически помощни средства за хора с увреждания. Освобождаването е при условие, че лицето представи договор за дарение, от който е видно, че дарението е направено за лечение или за технически помощни средства за хора с увреждания, както и медицински документи, удостоверяващи съответното заболяване. (Виж чл. 48 от Закона на местните данъци и такси, обн. ДВ. бр.117 от 1997г., ., посл. изм. ДВ. бр.17 от 1 Март 2022г.)

8. Физическите лица, в т.ч. едноличните търговци, с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност, определена с влязло в сила експертно решение от компетентните органи, ползват намаление на патентния данък в размер 50 на сто, ако извършват дейността лично и не наемат работници за тази дейност през цялата данъчна година. Това данъчно облекчение се ползва за цялата данъчна година на настъпване на неработоспособността и за годината, в която изтича валидността на експертното решение.

Физическите лица, регистрирани за извършване на повече от една патентна дейност, ползват облекчението от 50 на сто само за съответната дейност, която извършват лично. (Виж ЗМДТ, чл. 61м, ДВ. изм. и доп. бр. 55 от 2007 г.).

Забележка: Лицата с увреждания, трайно намалената работоспособност на които е установена след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или са я навършили в срока на експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, ползват правата си по ЗМДТ пожизнено, независимо от определения в експертното решение срок. (Виж § 20 от Преходни и заключителни разпоредби на ЗМДТ , изм. и доп. ДВ. /,бр. 112 от 2003 г.).

9. За данъчни цели се признават счетоводни разходи за дарения в размер до 10 на сто от положителния финансов резултат, когато разходите за дарения са направени в полза на ...специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания, вписани в регистъра по чл. 83 от Закона за хората с увреждания, както и в полза на Агенцията за хората с увреждания; хора с увреждания, както и за технически помощни средства за тях;....юридически лица с нестопанска цел със статут в обществена полза, с изключение на организации, подпомагащи културата по смисъла на Закона за меценатството;..деца с увреждания или без родители.... (Виж чл. 31 ал. 1 от ЗКПО, посл. изм. ДВ. бр.25 от 29 Март 2022г.)

10. Освобождават се от заплащане на държавни такси лицата с увреждания,..... в случаите на прехвърляне от едно учебно заведение в друго, от една специалност или форма на обучение в друга по здравословни причини, установени със заключение на медицинска комисия. (Виж чл. 5, буква "о" на Закона за държавните такси, ДВ. изм. - ДВ, бр. 17 от 2018 г.).

11. При облекчени условия и ред, определени с правилника за дейността на висшето учебно заведение, се приемат кандидат-студенти, успешно участвали в конкурсните изпити.... лицата с трайни увреждания и намалена работоспособност 70 и над 70 на сто. Студентите, докторантите и специализантите - хора със сензорни увреждания и други с трайни увреждания и намалена работоспособност 70 и над 70 на сто имат право на специални облекчения, регламентирани в правилниците на висшето училище. (Виж чл. 68 и чл. 70 от Закон за висшето образование, ДВ, изм. и доп. ДВ. бр.18 от 4 Март 2022г.).

12. Лице с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност (вид и степен на увреждане) се освобождава от заплащане на винетна такса за един лек автомобил – негова собственост или съпружеска имуществена общност, с обем на двигателя до 2000 куб. см.и мощност до 117.64 kw (160 к.с.) по ред, определен с наредба на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщения, и министъра

на труда и социалната политика. При същите условия от заплащане на винетна такса се освобождават лицата и семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18 годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст. (Виж чл. 10в на Закона за пътищата, ДВ. бр. 6 от 2004г., ДВ. бр. 39 от 2011 г.... ДВ, бр. 105 от 2018).

13. От заплащане на потребителска такса при доболнична и болнична помощ се освобождават хроничноболните лица, в повечето случаи с определено увреждане 70 и над 70 на сто, и със заболявания, посочени в списък към Националния рамков договор. Списъкът е на разположение на пациентите при общопрактикуващите лекари и лечебните заведения. (Виж чл. 37 ал.3 от Закона за здравното осигуряване, изм. и доп. - ДВ, бр. 54 от 2014 г.).

14. Лицата с намалена работоспособност (вид и степен на увреждане) 50 и над 50 на сто заплащат такса от 2 лв. за издаване на лична карта; за паспорт и свидетелство за управление на МПС – съответно 3 лв. За бързо издаване на карта до 3 работни дни таксата се увеличава два пъти, а за експресна услуга (до 8 часа) – пет пъти. За издаване на свидетелство за управление на МПС до 10 дни таксата се увеличава 2 пъти. За ползване на облекченията се изисква актуално решение на ТЕЛК/НЕЛК (Виж Тарифа № 4 за таксите, които се събират в системата на МВР по закона за държавните такси, посл. изм. ДВ. бр.5 от 18 Януари 2022г.).

II. ДРУГИ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ХОРА С ТРАЙНИ УВРЕЖДЕНИЯ:

1. Лица, чието физическо състояние не позволява употребата на колан, могат да не го ползват при превоз в МПС. (Виж чл.188 ал. 2., т. 2. от Правилника за прилагане на Закона за движение по пътищата, изм. и доп. ДВ. бр.13 от 2015г.).

2. Карта за паркиране на места, определени за превозни средства, обслужващи хора с трайни увреждания и използване улеснения при паркиране се издава от кмета на съответната община, или оправомощено от него длъжностно лице съгласно утвърден образец и изискванията на Съвета на Европа от 04.06. 1998 г. – **Препоръка 98/ 376/ ЕО.** Картата важи за територията на цялата страна и може да се използва в друга страна-членка на ЕС, ако отговаря на изискванията. (Виж чл.99а от Закона за движението по пътищата, ДВ. бр.68 от 2012 г., доп. - ДВ, бр. 37 от 2015 г.)).

3. Лицата със 71 на сто или над 71 на сто степен на трайно намалена работоспособност или определени вид и степен на увреждане, децата до 16-годишна възраст с трайно увреждане и военноинвалидите имат право на безплатно пътуване два пъти в годината - отиване и връщане, с железопътния транспорт в страната. Правото ползват и придружителите на лицата с определена чужда помощ, когато пътуват с тях. За придружители се смятат и кучета, водачи и асистенти на хора с увреждания, когато пътуват с тях.

Правото се ползва срещу представено удостоверение, издадено от дирекция "Социално подпомагане" по настоящ адрес на лицата въз основа на заявление-декларация със свободен текст, подадена от тях. В случай че удостоверението бъде изгубено или унищожено, дирекция "СП" издава дубликат, като правото за съответната година се анулира. (Виж чл. 19 и 20 от Правилника за прилагане на закона

за социално подпомагане, в сила от 01.11.1998 г. Приет с ПМС № 243 от 05.11.1998 г..... посл. изм. и доп. ДВ. бр.64 от 2021г.)

4 . Изграждането и поддържането на архитектурна среда, която затруднява достъпа на лица с трайни увреждания до публични места се считат за дискриминация. (Виж Закон за защита от дискриминация, чл. 5, посл ДВ. бр.7 от 2018г.).

5. С наредба № РД-02-20-2 на МРРБ от 26.01.2021 г. обн. ДВ. бр.12 от 2021г се определят правилата, нормите и нормативите (минималните стандарти) за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията. Изискванията на наредбата се прилагат при проектирането и изпълнението на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и в сградите и съоръженията за осигуряване на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания.

6. С решение на общинския съвет имоти и вещи – общинска собственост, които не са необходими за нуждите на органите на общината или на юридически лица и звена на общинска бюджетна издръжка, могат да се предоставят безвъзмездно за управление от други юридически лица на бюджетна издръжка или на техните териториални структури.

Редът за придобиване на право на собственост и на ограничени вещни права, за предоставяне под наем и за разпореждане с имоти и вещи – общинска собственост и правомощията на кмета на общината, кметовете на райони, на кметовете на кметства и кметските наместници, се определят с наредба на общинския съвет. (Виж Закон за общинската собственост, посл доп. ДВ. бр.17 от 2021г.).

7. Хората с увреждания могат да извършват любителски риболов с безплатен риболовен билет в обектите за любителски риболов, като: на хората с увреждания до навършване на 65-годишна възраст се издава билет за любителски риболов за срока на валидност на документа, удостоверяващ увреждането; на хората с увреждания, на които увреждането е определено пожизнено, се издава безсрочен билет за любителски риболов. (Виж чл. 23, ал. 2 от Закон за рибарството и аквакултурите, обн. ДВ. бр.41 от 24.04. 2001г, посл. изм. ДВ. бр.52 от 2020г.)

ИНДИВИДУАЛНА ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ, ФИНАНСОВА ПОДКРЕПА И ЦЕЛЕВИ ПОМОЩИ

Съгласно разпоредбите на Закона за хората с увреждания е обнародван, ДВ, бр. 105 от 18.12.2018 г., в сила от 1.01.2019 г. хората с увреждания съобразно своите потребности имат право на индивидуална оценка на потребностите, която е комплексна. Оценката изследва функционалните затруднения на човека с увреждане, свързани със здравословното му състояние и наличието на бариери при изпълнение на ежедневните и други дейности, както и вида на подкрепата.

Индивидуалната оценка на потребностите се изготвя по настоящ адрес на човека с увреждане от специализиран отдел в дирекциите „Социално подпомагане“ към Агенцията за социално подпомагане.

Тя се изготвя по искане на: 1. човека с увреждане или упълномощено от него лице; 2. родителя (осиновителя), настойника или попечителя на човек с увреждане; 3. лице, на което са възложени грижи за дете с увреждане по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето; 4. ръководителя на социалната или интегрираната здравно-социална услуга за резидентна грижа, която ползва дете с увреждане; 5. директора на дирекция "Социално подпомагане" към Агенцията за социално подпомагане при самосезиране.

Правоимащите лица с увреждания подават:

1. заявление-декларация;
2. формуляр за самооценка за затруднения в домашни условия и извън тях;
3. медицински документи или експертно решение на Териториално-експертната лекарска комисия (ТЕЛК) или Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).

Индивидуалната оценка на потребностите се изготвя в срок до края на месеца, следващ месеца на подаване на документите. Тя взема предвид следната подадена информация: 1. самооценката на човека с увреждане за затруднения в домашни условия и извън тях; 2. увреждането/здравословното състояние; 3. вида и степента на затруднения във функционирането на човека с увреждане; 4. степента на включване в социалната среда на човека с увреждане; 5. мобилността на човека с увреждане в социалната му среда и затруднения извън дома.

Индивидуалната оценка на потребностите завършва със заключение, в което се определят видовете подкрепа определени в Закона и потребността от предоставяне на социални услуги, лична помощ или други, определени със специални закони. На нейно основание директорът на дирекция „Социално подпомагане“ или оправомощено от него длъжностно лице издава заповед за реализация на определените права.

Въз основа на заключенията в индивидуалната оценка на потребностите се издават направления за предоставяне на лична помощ с определен брой часове, социални услуги или друг вид подкрепа при условия и по ред, определени със закон.

Заповедите и направленията се съобщават писмено на лицето, подало заявление-декларация в 7-дневен срок от издаването ѝ заедно с индивидуалната оценка на потребностите. Те се мотивират и могат да се обжалват по реда на Административно процесуалния кодекс.

Заключенията и направленията, определени в оценката са задължителни за всички органи и организации, отговорни за реализиране на правата на хората с увреждания.

Индивидуалната оценка на потребностите се издава за срока, посочен в експертното решение за определяне процента на трайно намалената работоспособност или вида и степента на увреждане.

Лицата с определени вид и степен на увреждане 50 и над 50 на сто, установени след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване, както и лицата с намалена работоспособност, навършили възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване в срока на решението на ТЕЛК (НЕЛК), ползват правата по закона пожизнено независимо от определения в експертното решение срок.

Срокът на действие на индивидуалната оценка на потребностите, издадена въз

основа на пожизнено експертно решение е 5 години от датата на издаването ѝ.

Нова индивидуална оценка на потребностите може да бъде изготвена преди изтичането на срока на издадената оценка при:

1. издаване на ново експертно решение от ТЕЛК (НЕЛК) преди изтичането на срока на действащото експертно решение;
2. промяна в потребностите на човека с увреждане и заявеното желание по чл. 21, ал. 2 от Закона.

ФИНАНСОВА ПОДКРЕПА

Хората с увреждания имат право на финансова подкрепа в зависимост от потребностите им, определени в индивидуалната оценка по чл. 20. Подкрепата е предназначена за компенсиране на разходите, свързани с преодоляване на затрудненията, предизвикани от вида и степента на увреждане.

Тя се състои от два компонента:

1. месечна финансова подкрепа съобразно степента на увреждането;
2. целеви помощи съобразно вида на увреждането.

Въвежда се линията на бедност за съответната година като база за изчисляване на размера на подкрепата. Тя заменя гарантираният минимален доход. Новият подход гарантира индексирание на финансовата подкрепа ежегодно.. За 2022г. с акт на Министерски съвет, линията на бедност е определена на 413 лв.

Лицата с трайни увреждания над 18-годишна възраст от 1.01.2022 г. имат право на месечна финансова подкрепа в следните размери:

- за хората с над 90% степен на увреждане с право на чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност месечната финансова подкрепа, която е в размер на 57% от линията на бедност, става 235,41 лв. на месец.
- за хората с над 90 на сто степен на увреждането с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест месечната финансова подкрепа, която е в размер на 30 на сто от линията на бедност става 123,90 лв.
- за хората с над 90 на сто степен на увреждането месечната финансова подкрепа, която е в размер на 25 на сто от линията на бедност, става 103,25 лв.;
- за хората от 71 до 90 на сто степен на увреждането месечната финансова подкрепа, която е в размер на 15 на сто от линията на бедност, става 61,95 лв.;
- за хората от 50 до 70,99 на сто степен на увреждането месечната финансова подкрепа, която е в размер на 7 на сто от линията на бедност, става 28,91 лв.

Целевите помощи се предоставят за:

1. покупка на лично моторно превозно средство;
2. приспособяване на жилище;
3. балнеолечение и/или рехабилитационни услуги;
4. наем на общинско жилище

Целевите помощи за покупка на лично моторно превозно средство, за преустройство на жилище и за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги се повишат през 2022 г. както следва:

- ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ПОКУПКА НА ЛИЧНО МОТОРНО ПРЕВОЗНО СРЕДСТВО

ЗА ХОРАТА С ТРАЙНИ УВРЕЖДАНИЯ, ЧИЕТО ПРИДВИЖВАНЕ Е ЗАТРУДНЕНО, която е до четирикратния размер от линията на бедност за 2022 г. става $4 \times 413 \text{ лв} = 1652 \text{ лв}$, ако средномесечният доход на член от семейството за последните 12 месеца е равен или по-нисък от ЛБ (за 2022 г. – 413 лв). Лицата трябва да отговарят и на следните допълнителни условия: а) имат определена от ТЕЛК (НЕЛК) над 90 на сто вид и степен на увреждане или трайно намалена работоспособност, и б) са работещи или учащи.

- ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ПРЕУСТРОЙСТВО НА ЖИЛИЩЕ ЗА ХОРАТА С НАД 90 НА СТО СТЕПЕН НА ТРАЙНО НАМ. РАБОТОСПОСОБНОСТ ИЛИ ВИД И СТЕПЕН НА УВРЕЖДАНЕ И ДЕЦАТА С ОПРЕДЕЛЕНИ ВИД И СТЕПЕН НА УВРЕЖДАНЕ, КОИТО СЕ ПРИДВИЖВАТ С ИНВАЛИДНА КОЛИЧКА, която е до двукратния размер от ЛБ за 2022 г. т.е $2 \times 413 \text{ лв} = 826 \text{ лв.}$, ако средномесечният доход на член от семейството за последните 12 месеца е равен или по-нисък от ЛБ (413 лв).

- ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА БАЛНЕОЛЕЧЕНИЕ И/ИЛИ РЕХАБИЛИТАЦИОННИ УСЛУГИ В РАЗМЕР ДО 80 НА СТО ОТ ЛБ И СЪОТВЕТНО ЗА 2022 г. става $0,80 \times 413 = 330,40 \text{ лв}$, но не повече от действително направения разход съгласно представените документи. Хората с над 90 на сто нам. работоспособност, децата с трайни увреждания и военноинвалидите имат право на целева помощ, която се предоставя веднъж годишно при наличие на медицинско предписание от лекар специалист за необходимостта от провеждане на балнеолечение и/или рехабилитационни услуги, съобразно конкретните им нужди. Лицата с определена потребност от чужда помощ имат право на помощта за покриване на разходите за един придружител при същите условия и размер.

- ПРАВО НА ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА НАЕМ НА ОБЩИНСКО ЖИЛИЩЕ имат хора с трайни увреждания, ако са самотни или са самотни родители с дете с трайни увреждания и договорът за наем е сключен с тях, както и ако са поставени под пълно запрещение и договорите за наем са сключени с техните законни представители. Помощта е в размер на нормативно определения наем по реда на Закона за общинската собственост и се превежда от дирекции "Социално подпомагане" след представяне на разходооправдателен документ от съответната община.

ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ПРЕВОДАЧЕСКА УСЛУГА НА БЪЛГАРСКИ ЖЕСТОВ ЕЗИК ЗА ГЛУХИ И СЛЯПО-ГЛУХИ ЛИЦА

Закона за българския жестов език урежда обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица на изразяване и на информация чрез българския жестов език.

Глухите и сляпо-глухите лица имат право на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език до 120 часа годишен лимит.

Глухите и сляпо-глухите студенти и докторанти в процеса на обучението си за придобиване на висше образование освен осигурения лимит от 120 часа имат право на допълнително ползване на преводачески услуги на български жестов език до 60 часа на семестър.

Предоставянето на преводаческата услуга на български жестов език се осигурява въз основа на заявление-декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане, придружено с експертно решение на ТЕЛК или НЕЛК и при необходимост от други медицински документи.

Заявлението-декларация се подава в дирекция "Социално подпомагане" по настоящ адрес лично или чрез упълномощено лице, с писмо с известие за доставяне чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път с квалифициран електронен подпис“.

ПОМОЩНИ СРЕДСТВА, ПРИСПОСОБЛЕНИЯ, СЪОРЪЖЕНИЯ И МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ

От 1 юли 2022 г. Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) започва да отговаря за отпускане, отчитане, контрол, заплащане и ремонт на помощни средства за хора с увреждания.

Хората с увреждания имат право на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, определени индивидуално с медицински документ, издаден от лекарските консултативни комисии, ТЕЛК или НЕЛК, въз основа на конкретните им нужди и съгласно спецификация, утвърдена от Националната здравноосигурителна каса.

Финансирането и предоставянето на помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия за хората с увреждания се осъществяват от Националната здравноосигурителна каса въз основа на механизъм и стандарти за качество на помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия за хората с увреждания, като средствата за това се предоставят от държавния бюджет с трансфер чрез бюджета на Министерството на здравеопазването.

Механизмът за финансиране и стандартите се определят с наредбата по чл. 45, ал. 9 от Закона за здравното осигуряване и с наредбата по чл. 30а, ал. 4 от Закона за медицинските изделия, а механизмът за предоставяне и ползване - в правилника за прилагане на закона.

Хората с увреждания, неизползвали помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия по предназначение, възстановяват пълната им стойност, заплатена от Националната здравноосигурителна каса, заедно с лихвата по реда за събиране на държавните вземания. (Виж чл. 73. от ЗХУ (Изм. - ДВ, бр. 105 от 2020 г., в сила от 01.07.2022 г., изм. относно влизането в сила - ДВ, бр. 8 от 2022 г., в сила от 01.01.2022 г., изм. относно влизането в сила - ДВ, бр. 18 от 2022 г., в сила от 01.04.2022 г.)

Здравната каса започна процедура по договаряне на стойността на помощните средства. Възложена е заявка и в момента „Информационно обслужване“ АД работи по нея за създаване на програмен продукт за електронно предписване, отпускане, заплащане и ремонт на помощните средства.

Предстои тестване от 1 май на програмния продукт, като се очаква през целия юни да се извърши тестване и с търговците на помощни средства, а от 1 юли да се въведе в експлоатация.

Към издаден протокол от ЛКК /ТЕЛК за предписване на помощно средство ще има попълнено от пациента заявление за съгласие за предписаните помощни средства и необходимостта от предоставянето им. Чрез автоматичен електронен интерфейс ЛКК /ТЕЛК ще изпращат към информационната система на НЗОК данни за издадените протоколи и заявленията към тях. Информацията за издадените протоколи и заявленията за отпускане на помощни средства до 1000 лв. веднага ще става видима за районната здравноосигурителна каса (РЗОК), а за помощни средства на стойност над 1000 лв. информацията ще е видима само в НЗОК. В случаите на заявяване на ремонтни дейности на помощните средства заявлението ще се подава от лицето или от упълномощен от него на място - в районната здравноосигурителна каса, или по електронен път.

НЗОК и РЗОК ще разглеждат електронните протоколи в обособен модул, чрез който ще се генерират електронни одобрения и решенията на комисиите. Всяка заповед ще получава регистрационен номер и дата на издаване. В заповедта са включени помощните средства и техните номера, които са генерирани от системата, съгласно изготвените номенклатури. Издадената и подписана заповед е видима за всички търговци на дребно на територията на страната, сключили договор с Касата. Всяко лице трябва да се идентифицира пред търговеца чрез посочване на ЕГН и номера на одобрението. По зададени критерии търговецът ще отбелязва в системата отпуснатото помощно средство, а лицата ще могат да го получат от всеки търговец, сключил договор с НЗОК. След изтичане на календарен месец системата извършва контрол и одобрение за заплащане. НЗОК плаща заявените средства от търговеца съгласно постъпилите в счетоводната система финансови документи.

СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ

Социалните помощи са средства в пари и/или в натура, които допълват или заместват собствените доходи до основните жизнени потребности или задоволяват инцидентно възникнали потребности на подпомаганите лица и семейства. Те се получават от лица, след като са изчерпани всички възможности за самоиздръжка и за издръжка от лицата по чл. 140 от Семейния кодекс. Лицата, на които е възложено да полагат грижи за деца съгласно Закона за закрила на детето, получават месечни социални помощи по този закон само когато децата в задължителна предучилищна или училищна възраст редовно посещават детска градина или училище съобразно формата на организация или на обучение, освен ако това е невъзможно поради здравословното им състояние.

Социалните помощи са: месечни; целеви; еднократни и се отпускат след преценка на: доходите на лицето или семейството; имущественото състояние; семейното положение; здравословното състояние; трудовата заетост; включването на децата в системата на предучилищното и училищното образование в случаите, когато същите подлежат на задължително предучилищно или училищно образование; възрастта и други констатирани обстоятелства. Министерският съвет определя месечен размер на гарантирания минимален доход, който служи като база за определяне на социалните помощи. Условието и редът за отпускането, изплащането, изменянето, спирането, възобновяването и прекратяването на социалните помощи се уреждат с правилника

за прилагане на ЗСП (ППЗСП) с изключение на целевите помощи за отопление, които се уреждат с наредба на министъра на труда и социалната политика.

Социалните помощи се отпускат на лица и семейства по настоящ адрес, на който се извършва и социалната анкета. Право на месечна помощ имат лица или семейства, чийто доход за предходния месец е по-нисък от определен диференциран минимален доход (ДМД). Основа за определяне на ДМД е гарантираният минимален доход. В ППЗСП се регламентира как се изчислява ДМД за различните категории лица. За лицата с трайни увреждания са предвидени някои облекчени условия и по-висок коефициент при изчисляване правото за получаване на социална помощ и за целевата помощ за отопление. (Виж Закона за социално подпомагане Обн. ДВ. бр.56 от 19.05.1998г....посл. изм. ДВ. бр.71 от 11.08.2020г. и ППЗСП Обн. ДВ. бр.133 от 11.11.1998г., ... посл. изм. и доп. ДВ. бр.64 от 3 Август 2021г.)

Забележка: Хората с трайни увреждания, на които намалената работоспособност е установена след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или са я навършили в срока на решението на ТЕЛК (НЕЛК), ползват правата си по ППЗСП пожизнено, независимо от определения в експертното решение срок.

ЛИЧНА ПОМОЩ

Закон за личната помощ е приет на 06.12.2018 г., обнародван е в ДВ, бр. 105 от 18.12.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., посл. изм. ДВ. бр.8 от 28 Януари 2022г. Той урежда условията и реда за предоставянето и ползването на лична помощ в Република България и има за цел чрез осигуряване на лична помощ да подпомогне ползвателите на лична помощ да упражняват основните си права, да имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности.

Лична помощ е механизъм за подкрепа за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните потребности от личен, домашен или социален характер, и за преодоляване на бариерите на функционалните ограничения.

Ползвател на лична помощ е: човек с трайно увреждане с установени вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определена чужда помощ; дете с 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност без определена чужда помощ.

Ползвателят на лична помощ или упълномощеното от него лице: избира асистенти; участва в договарянето на условията на заетостта; участва в управлението и контрола при предоставянето на личната помощ, включително на вида и на времетраенето и; уведомява писмено доставчика на лична помощ за конфликт с асистента.

Личната помощ се предоставя въз основа на изготвена индивидуална оценка на потребностите и издадено направление по реда на глава трета от Закона за хората с увреждания.

Броят на часовете за лична помощ се определя в направлението по чл. 25, ал. 2 от Закона за хората с увреждания, съгласно Методиката за извършване на индивидуална

оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания, въз основа на четири степени на зависимост от интензивна подкрепа:

1. първа степен на зависимост - до 15 часа месечно право на лична помощ;
2. втора степен на зависимост - до 42 часа месечно право на лична помощ;
3. трета степен на зависимост - до 84 часа месечно право на лична помощ;
4. четвърта степен на зависимост - до 168 часа месечно право на лична помощ.

Лицата с увреждане лично или чрез упълномощено лице подават заявление за индивидуалните оценки на потребностите от лична помощ по глава трета от Закона за хората с увреждания в дирекциите „Социално подпомагане“ по настоящ адрес.

След получаване на направление с определен брой часове за лична помощ от Дирекция „Социално подпомагане“ човек с увреждане лично или чрез упълномощено лице подава заявление – декларация по образец за предоставяне на лична помощ до кмета на общината по настоящ адрес.

В заявлението лицето посочва асистент, а когато такъв не е посочен, доставчикът на лична помощ може да предложи асистент на лицето с увреждания. Прилага се и направлението по чл. 25, ал. 2 от Закона за хората с увреждания с определения брой часове.

Важно е да се знае:

От месечната помощ за дете с 90% вид и степен на увреждане, което получава месечни помощи по чл. 8д, ал. 5, т. 2 от Закона за семейни помощи за деца, ще се приспадат до 380 лева за асистент, като конкретният размер ще съответства на определения брой часове в индивидуалната оценка на потребностите. Като средствата се превеждат на кмета на общината от Агенцията за социално подпомагане, след сключването на трудовия договор и определяне на асистент на детето с увреждания.

Когато ползвател на лична помощ получава добавка за чужда помощ по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване, добавката да се превежда на Агенцията за социално подпомагане от Националния осигурителен институт след сключването на трудовия договор и определянето на асистент на човека с увреждане.

В срок до 7 дни от постъпването на документите, кметът на общината подготвя сключването на споразумение между ползвателя, асистента и доставчика на лична помощ. В 7-дневен срок от сключването на споразумението доставчикът на лична помощ сключва трудов договор с асистента.

СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

Закон за социалните услуги е приет на 7 март 2019 г., обнародван е в ДВ, бр. 24, от дата 22.3.2019 г., посл. изм. ДВ. бр.8 от 28.1.2022г., влиза в сила от 1 януари 2020 г. Законът урежда предоставянето, ползването, планирането, финансирането, качеството, контрола и мониторинга на социалните услуги в Република България.

Социалните услуги са дейности за подкрепа на лицата за: превенция и/или преодоляване на социалното изключване; реализиране на права; подобряване качеството на живот. Те се основават на социална работа, индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите. Социалните услуги не са услуги по смисъла на Търговския закон.

Право на социални услуги има всяко лице, което се нуждае от подкрепа за превенция и/или преодоляване на социалното изключване, реализиране на права или подобряване на качеството му на живот, независимо от неговите възраст, здравно състояние, образование, доходи, социално и имуществено състояние.

Всяко дете има право на социални услуги, съобразени с неговите най-добри интереси, възраст, физическо, здравно и психическо състояние, степен на развитие и индивидуални потребности.

Социалните услуги са общодостъпни и специализирани.

Общодостъпните услуги ще се ползват без насочване, оценка и сключване на договор. Всяко лице ще има право на информация и консултация от дирекция „Социално подпомагане“ и от общината за социалните услуги, които може да ползва, за условията, сроковете за тяхното ползване и за размера на таксите.

Общодостъпни социални услуги са услугите за: информиране, консултиране и обучение за реализиране на социални права и за развиване на умения, които се предоставят за срок, не по-дълъг от два месеца; мобилна превантивна общностна работа. Те се предоставят без изготвяне на индивидуална оценка на потребностите и индивидуален план за подкрепа.

Всяко лице има право да ползва общодостъпните социални услуги без насочване от дирекция „Социално подпомагане“ или общината и без предварителна оценка на потребностите. В случай че при предоставянето на общодостъпна социална услуга се установи, че лицето има нужда от специализирана услуга, доставчикът му оказва съдействие за насочване от дирекция „Социално подпомагане“ или от общината за ползване на услугата.

Лице с увреждане, което има издадено по Закона за хората с увреждания направление за предоставяне на социални услуги, има право да ползва тези услуги без насочване от дирекция „Социално подпомагане“ или общината и без предварителна оценка на потребностите.

Специализирани социални услуги са услугите, които се предоставят при: настъпването на определен риск за живота, здравето, качеството на живот или развитието на лицето; необходимост да бъде удовлетворена специфична потребност на определена група лица.

В зависимост от основните групи дейности видовете социални услуги са: информиране и консултиране; застъпничество и посредничество; общностна работа; терапия и рехабилитация; обучение за придобиване на умения; подкрепа за придобиване на трудови умения; дневна грижа; резидентна грижа; осигуряване на подслон; асистентска подкрепа.

За първи път се създава законов ред за предоставяне на асистентска подкрепа за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, както и за лица с трайни увреждания, ако не ползват такава подкрепа по друг закон.

Асистентска подкрепа по този закон се предоставя за: лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност; деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват асистентска

подкрепа, помощ за осигуряване на асистентска подкрепа или за които не се получава помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон.

Асистентската подкрепа е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за: самообслужване; движение и придвижване; промяна и поддържане на позицията на тялото; изпълнение на ежедневни и домакински дейности; комуникация.

Насочването за ползване на асистентска подкрепа, която се финансира от държавния и общинския бюджет, се извършва само от общината, която предоставя услугата.

ПРАВО НА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ ПО ПРОГРАМА НА „НОИ” ЗА ХОРА С УВРЕЖДЕНИЯ

Съгласно Наредба № 1 от 2007 г. на НОИ за ползване и изплащане на финансови помощи за профилактика и рехабилитация имат лицата, осигурени за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест.

Тези лица придобиват право на парични помощи за профилактика и рехабилитация, ако за тях са били внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица - внесени дължимите осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Последното изискване не се отнася за лицата с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест.

Право да се ползват от програмата на НОИ имат и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, не е изтекъл.

Правото се предоставя еднократно в календарна година и включва: средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно; 2. средствата за нощувки; 3. частична парична помощ за хранене.

Продължителността на профилактика и рехабилитация е от 10 дни и се ползват в съответните лечебни заведения и санаториуми с които НОИ е сключил съответен договор. Лекуващия лекар отразява в медицинското направление необходимостта за рехабилитация 30 календарни дни преди датата на постъпване в дадената база. В срок до 10 работни дни преди датата на постъпване в санаториума в териториалното поделение на НОИ по постоянен или настоящ адрес се внасят следните документи: медицинско направление; документ за самоличност; медицинска документация, удостоверяваща настоящото и миналото здравно състояние на лицето; документ по образец, удостоверяващ осигурителните права на лицето.

Лицата с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 % представят и експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК/, както и декларация по образец, че не са осигурени. Лицата претърпели трудова злополука, представят и разпореждането за приемане на злополуката за трудова, а лицата с професионално заболяване представят и експертно решение за признаване на професионална болест. Лицата с противопоказания не се приемат от съответната база. (Виж Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация обн., ДВ, бр. 17 от 23.02.2007 г., в сила от 23.02.2007 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.102 от 31.12.2019г.)

ПОМОЩИ НА РОДИТЕЛИ НА ДЕЦА С ТРАЙНИ УВРЕЖДАНИЯ

1. Ако до навършване на 2-годишна възраст на детето се установят трайни увреждания 50 и над 50 на сто, на майката се изплаща допълнителна еднократна помощ при раждане на живо дете. Помощта се изплаща независимо от доходите на семейството, когато детето не е настанено за отглеждане извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, в размер, определен ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България за съответната година, но не по-малък от предходната година. (чл. 6, ал. 6 от Закона за семейните помощи за деца (ЗСПД) обн. ДВ. бр.32 от 29.03.2002г.,, посл. доп. ДВ. бр.14 от 17 Февруари 2021г.

2. Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, се предоставят на родители (осиновители), когато отглеждат деца с трайни увреждания, независимо от доходите на семейството, при условие че детето живее постоянно в страната и не е настанено за отглеждане извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето. Помощта се предоставя и на семействата на роднини или близки и приемните семейства. Размерите се определят ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България, като не може да бъдат по-ниски от предходната година и се определят в зависимост от степента на увреждането или степента на намалената работоспособност и в съответствие с предназначението им. Те се предоставят за: задоволяване на основните и специфичните поради увреждането потребности на децата с трайни увреждания; осигуряване на грижа и подкрепа в домашна и семейна среда за децата с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност. (Виж чл. 8д, изм. - ДВ, бр. 98 от 2016 г. от ЗСПД)

3. Месечна помощ за отглеждане на дете с трайни увреждания до навършване на 2-годишна възраст на детето в размер, определен със закона за държавния бюджет на Република България за съответната година, но не по-малък от предходната година се предоставят на майката (осиновителката), независимо от дохода на семейството при условие, че: майката (осиновителката) не е осигурена и не получава обезщетение за бременност и раждане, за отглеждане на дете по реда на Кодекса за социално осигуряване; детето не е настанено за отглеждане извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето;; майката (осиновителката) и детето живеят постоянно в страната; (Виж чл. 8, ал. 3, изм. - ДВ, бр. 57 от 2015 г. от ЗСПД)

4. На семействата, чиито деца с трайни увреждания са записани в първи и осми клас на държавно или общинско училище, се отпуска еднократна целева помощ за покриване част от разходите в началото на учебната година, независимо от дохода на семейството. Размерът на еднократната помощ се определя ежегодно в закона за държавния бюджет на Република България за съответната година, но не по-малък от предходната година Помощта се изплаща на два пъти, като 50 на сто от нейния размер се изплаща след влизане в сила на заповедта за отпускането и, а остатъкът се изплаща в началото на втория учебен срок, ако детето продължава да посещава училище.

Помощта се възстановява, ако: детето не постъпи в училище, освен ако това е невъзможно поради здравословното му състояние; ученикът не продължи обучението

си през втория учебен срок до завършване на първи/осми клас, освен ако това е невъзможно поради здравословното му състояние; ученикът е допуснал в рамките на един месец от учебната година отсъствия от 5 учебни часа, за които няма уважителни причини. (Виж чл. 10а, 10 б от ЗСПД, нов - ДВ, бр. 104 от 2020 г.)

ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНА ПОДГОТОВКА

На децата и учениците с увреждания, включително на децата и учениците със специални образователни потребности, се предоставя подкрепа за личностно развитие в системата на предучилищното и училищното образование.

Подкрепата е обща и допълнителна и се прилага в съответствие с индивидуална оценка на всяко дете и на всеки ученик с увреждане, изготвена при условията и по реда на Закона за предучилищното и училищното образование и държавните образователни стандарти и се предоставя и осигурява на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и техните структури и доставчиците на социални услуги.

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование предоставят условия за равен достъп до качествено образование и приобщаване на децата и учениците чрез осигуряване на допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование.

Институциите осигуряват допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с увреждания чрез план за подкрепа, изготвен по реда на чл. 187, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование. Планът се изготвя въз основа на оценка на индивидуалните потребности на всяко дете или ученик, която се извършва от екип за подкрепа за личностно развитие в детската градина или в училището. Институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват достъп и присъствие на асистентите на деца или ученици с увреждания, когато в плана за подкрепа е посочено, че детето или ученикът се нуждае от подкрепата на асистент.

Регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование осъществяват организационно и методическо подпомагане на детските градини и училищата по отношение на предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с увреждания, както и осигуряват ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в случаите, предвидени в Закона за предучилищното и училищното образование.

Към регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование се създават регионални екипи за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Висшите училища осигуряват: подкрепяща среда, специални приспособления, необходимите учебни материали и допълнителна преподавателска помощ, подпомагащи процеса на обучение и оценяване на хората с увреждания; подготовка на специалисти за работа с хора с увреждания.

Професионалното обучение на хората с увреждания се осъществява от: професионални гимназии и професионални колежи; центрове за професионално обучение; работодатели; предприятия и кооперации. (Виж чл. 30-34 от ЗХУ и Закона за предучилищното и училищното образование)

ДОСТЪПНА СРЕДА ЗА ВСИЧКИ

Достъпна среда и разумни улеснения, достъпна информация и осигуряване на лична мобилност е разгледана в раздел IV на Закона за хората с увреждания.

Чл. 53. (1) Хората с увреждания имат право на равен достъп до физическата среда на живеене, труд и отдих, лична мобилност, транспорт, информация и комуникации, включително до информационни и комуникационни системи и технологии, както и до всички останали удобства и услуги за обществено обслужване в урбанизираните територии.

(2) Достъпът се осъществява чрез идентифициране и премахване на всякакви пречки и прегради пред достъпността, които се отнасят към:

1. елементите на достъпната среда в урбанизираната територия: пешеходни пространства, кръстовища и пешеходни пътеки, достъпни места за паркиране, спирки на превозните средства от редовните линии за обществен превоз на пътници, елементи на обзавеждането на градската среда и други;

2. сгради и съоръжения за обществено обслужване в областите на: образованието, здравеопазването, културата и изкуствата, транспорта, вероизповеданията, административното обслужване, търговията, общественото хранене и услугите, спорта, озеленените площи за обществено ползване и други области за обществено обслужване, включително достъп до помещенията и пространствата за общо ползване и до достъпните работни места в производствени сгради с технология на производство, която позволява да се предвиждат работни места за хора с увреждания;

3. нови многофамилни жилищни сгради или сгради със смесено предназначение;

5. информационни, комуникационни и други услуги, включително информационни системи и услуги за спешна помощ;

6. предоставяне на информация в достъпни формати за хора с различни видове увреждания, включително на български жестов език, на Брайл и лесна за четене версия.

(3) Правилата, нормите и нормативите (минималните стандарти) за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията по ал. 2, т. 1, 2 и 3 се определят с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството.

(4) Изискванията за достъпна среда по ал. 1 - 3 са задължителни при изработване и одобряване на подробни устройствени планове и техни изменения, както и при изработване и одобряване на инвестиционни проекти за изграждане на нови или при реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на елементите на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

(5) **Централните и териториалните органи на изпълнителната власт предприемат мерки за:** 1. привеждане на предоставената им за управление държавна собственост (елементите на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията) в съответствие с правилата, нормите и нормативите, определени с наредбата по ал. 3 като ежегодно разработват програми с необходимите за това мерки,

финансови средства и срокове за изпълнение; 2. съобразяването с всички изисквания за достъпност за хора с увреждания по отношение на предоставената им за управление собственост относно елементите на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията по ал. 2, т. 1 и 2; 3. обучение на своите служители, които отговарят за елементите на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията, тяхна собственост, по проблемите на достъпността, засягащи хората с увреждания; 4. поставяне на релефни изображения, надписи на Брайл, лесна за четене версия за обозначаване на достъпността на елементите в урбанизираната територия; 5. насърчаване прилагането на други подходящи форми на подкрепа за хора с увреждания с оглед на улесняване достъпа им до информация; 6. подпомагане достъпа на хората с увреждания до нови информационни и комуникационни технологии и системи; 7. подпомагане достъпа на хората с увреждания до нови технологии и обучения, подпомагащи личната мобилност в максимална степен на независимост.

Чл. 54. Собствениците на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията за обществено обслужване по чл. 53, ал. 2, т. 1 и 2 с цел осигуряване на информация за изградената достъпност в сградите, а именно, при изпълнени всички изисквания за достъпност, се задължават да поставят международния символ за достъпност на видно място на входа на сградата, както и да обявяват изградената достъпна архитектурна среда на електронната си страница, ако имат такава.

Чл. 57. (1) Проектирането и изграждането на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на достъпната среда на сградите и съоръженията се извършват при спазване на наредбата по чл. 53, ал. 3 при условия и по ред, определени в Закона за устройство на територията.

(2) За съществуващи елементи на достъпната среда в урбанизираната територия и достъпната среда на съществуващи сгради и съоръжения, при които не може да се спазят изцяло изискванията за достъпност на наредбата по чл. 53, ал. 3 към отделни строителни елементи или това обременява излишно и непропорционално околните, достъпността се осигурява чрез прилагане на технически и/или организационни мерки и/или чрез спомагателни средства и пособия за определени групи хора с увреждания, когато това се налага. Прилагането на тази възможност се определя и доказва мотивирано в инвестиционния проект, изготвен по реда на Закона за устройство на територията, или в доклада за резултатите от обследването при извършване на обследване по реда на наредбата по чл. 176а, ал. 6 от Закона за устройство на територията.

Чл. 58. **Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията** създава условия за достъп на хората с увреждания до транспортни, информационни и комуникационни услуги, като разработва нормативни актове за: 1. осигуряване на достъпен транспорт за обществено ползване; 2. внедряване на технически приспособления за адаптиране на автомобилите, управлявани от хора с увреждания, с цел компенсиране на техните дефицити и разработване на стандарти за обществен транспорт с цел улесняване придвижването на хората с увреждания; 3. осигуряване на специални условия за движение, спиране, паркиране и престой на

пътни превозни средства, управлявани от хора с увреждания или превозващи хора с увреждания; 4. осигуряване на безпрепятствен достъп в обществения транспорт на хора с увреждания, придружени от кучета - водачи на слепи, или от кучета - асистенти на хора с увреждания.

Чл. 59. Министерството на младежта и спорта в сътрудничество с общините и спортните организации създават условия за социално приобщаване на хората с увреждания чрез: 1. популяризиране на ползите от физическа активност и практикуването на спорт от хора с увреждания; 2. осигуряване на възможност за адаптирана физическа активност, практикуване на спорт и участие в спортни прояви и състезания на хора с увреждания, в т. ч. деца и ученици; 3. подпомагане на подготовката и участието на спортисти с увреждания в спортни състезания; 4. подпомагане на младежки дейности.

Чл. 60. Министерството на културата в сътрудничество с общините осигуряват условия за интеграция на хората с увреждания чрез: 1. предоставяне на специализирана информация за използване на услуги, маршрути, архитектурно-транспортни и други облекчения в места за обществено ползване, предназначени за отдих и култура; 2. подкрепа за развитие на таланта и насърчаване творческите изяви на хората с увреждания.

Чл. 62. Областните управители провеждат държавната политика за хората с увреждания на териториално ниво, като контролират изпълнената достъпна архитектурна среда на територията на областта по отношение на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията - държавна собственост.

Чл. 63. Местните органи осигуряват в рамките на предоставената им компетентност: 1. изграждането и поддържането на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на достъпната среда в сградите и съоръженията по чл. 53, ал. 2, т. 1 и 2 - общинска собственост, и ежегодно разработват програми, одобрени от съответните общински съвети, с необходимите за това мерки, финансови средства и срокове за изпълнение; 2. достъпен обществен превоз на пътници чрез приспособяване на съществуващите масови транспортни средства и въвеждане в експлоатация на технически пригодени за използване от хора с увреждания транспортни средства; 3. достъп на хората с увреждания, придружени от кучета - водачи на слепи, или от кучета - асистенти на хора с увреждания, до местата за обществено ползване; 4. специални транспортни услуги за хората с увреждания; 5. необходимите материални условия и средства за осъществяване на социални контакти на хората с увреждания; 6. условия за подпомагане на извънучилищни детски и младежки дейности.

Чл. 64. (1) Българската национална телевизия, Българското национално радио и Българската телеграфна агенция осигуряват информация, достъпна за хората с увреждания. (2) Медиите включват в своите програми предавания и информация, свързани с хората с увреждания.

Чл. 78. Общините предоставят жилищно настаняване на хората с трайни увреждания чрез общинския жилищен фонд при условия и по ред, определени в Закона за общинската собственост. (Виж. ЗХУ, в сила от 01.01.2019 г., изм. ДВ. бр.18 от 4 Март 2022г.

НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ДОСТЪПНА ЖИЛИЩНА СРЕДА И ЛИЧНА МОБИЛНОСТ

Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност се реализира в два компонента, както следва:

1. Компонент 1 "Достъпна жилищна среда" - за финансиране изпълнението на инвестиционни проекти за изграждане на достъпна среда в съществуващи жилищни сгради и прилежащите им пространства, която се ползва безвъзмездно и по нестопански начин;

2. Компонент 2 "Лична мобилност" - за финансиране на дейности за осигуряване на личната мобилност на човек с трайно увреждане съобразно функционалния дефицит и потребности.

Финансовата и административната рамка при реализиране на допустимите дейности се уреждат в Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност. Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност се утвърждава от министъра на труда и социалната политика.

Информацията и документите за кандидатстване по Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност са публични и се публикуват на интернет страницата на Министерството на труда и социалната политика.

Информацията съдържа минимум: 1. място и краен срок за подаване на проектните предложения; 2. срок и период на изпълнение на дейностите; 3. средства за финансиране; 4. критерии и условия за оценка на проектните предложения; 5. допустими за финансиране дейности; 6. адрес и телефон за обратна връзка.

За финансиране по Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност могат да кандидатстват: 1. хора с увреждания, собственици на елементи на достъпната среда, сгради и съоръжения; 2. юридически лица, учредени по реда на Закона за управление на етажната собственост, чийто член е човек с увреждане, собственици на елементи на достъпната среда, сгради и съоръжения.

В случаите, когато по Компонент 1 на Националната програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност върху общинска или държавна земя е необходимо изграждане на асансьори и/или рампи към съществуващи жилищни сгради с цел осигуряване на равен достъп на хората с увреждания до физическата среда на живеене, общините или държавата отстъпват безвъзмездно право на строеж по ред, определен в закон.

Размерът на финансиране на одобрените проектни предложения, разходването, отчитането и възстановяването на предоставените финансови средства, както и взаимните права и задължения се уреждат с договор между Министерството на труда и социалната политика и физическите и юридическите лица, собственици на елементи на достъпната среда, сгради и съоръжения - изпълнители. (Виж Правилник за прилагане на закона за хората с увреждания, обн. ДВ. бр.27 от 2019г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.28 от 6 Април 2021г. и Национална програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност, утвърдена със заповед № РД-01-94/ 06.04.2022 на министъра на труда и социалната политика)

ДОСТЪПНА СРЕДА В УРБАНИЗИРАНИ ТЕРИТОРИИ

Към настоящия момент материята за осигуряване на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания е уредена основно със Закона за устройство на територията, Закона за хората с увреждания и Правилника за прилагането му, НАРЕДБА № РД-02-20-2 от 26.01.2021 г. за определяне на изискванията за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

Пътища, улици и транспорт

/раздел III от **Закона за устройство на територията (ЗУТ)**

Чл. 75. 3) Транспортната техническа инфраструктура следва да осигурява най-добри условия за удобен, безопасен и икономичен транспорт на пътници и товари и за достъпност на лица с увреждания, при опазване на околната среда.

Чл. 112. 4) С подробните устройствени планове се създават и условия за устройство на средата и техническата инфраструктура с цел достъпност и ползване от лица с увреждания, съобразно изискванията на наредбата по чл. 169, ал. 4 за изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Изисквания към строежите

Чл. 169. (1) Строежите се проектират, изпълняват и поддържат в съответствие с основните изисквания към строежите, определени в приложение I на Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета (ОВ, L 88/5 от 4 април 2011 г.), за:

4. достъпност и безопасност при експлоатация;

(4) (Министърът на регионалното развитие и благоустройството самостоятелно или съвместно с компетентните министри издава наредби за определяне на изискванията за проектирането, изпълнението, контрола и въвеждането в експлоатация на строежите, за дълготрайността на строителните конструкции, устойчивостта на земната основа, изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, и изискванията за безопасност на строежите при отчитане влиянието на географските, климатичните и сеизмичните въздействия в съответствие с изискванията по ал. 1 и ал. 3, т. 1, 2 и 3.

(6) Органите на изпълнителната власт ежегодно разработват програми с мерки за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради и съоръжения в нея в съответствие с изискванията за достъпна среда и предвиждат средства за тяхното реализиране. Министерският съвет и общинските съвети приемат програмите и осъществяват контрол по изпълнението им.

Чл. 184. (1) Съоръженията за достъпна среда на хората с увреждания в съществуващи сгради се изграждат или поставят въз основа на одобрен проект в съответствие с изискванията на наредбата по чл. 169, ал. 4 и издадено разрешение за строеж или разрешение за поставяне. (2) При необходимост съоръжения по ал. 1 могат да се изграждат или поставят и извън границите на урегулирания поземлен имот на съответната сграда върху част от имот - публична собственост на държавата или

общините, ако това не препятства установения му траен начин на ползване.

(3) За изграждането или поставянето на съоръжения по ал. 1 в съсобствен имот или в общите части на сгради в режим на етажна собственост не се изисква съгласието на останалите съсобственици в имота, съответно на собствениците на самостоятелни обекти в етажната собственост. (4) За издаване на разрешенията по ал. 1 не се събират такси.

Съгласно ЗУТ всички части на инвестиционните проекти, които са основание за издаване на разрешение за строеж, се оценяват за съответствието им с основните изисквания към строежите. Оценката на инвестиционния проект след изменението на ЗУТ (ДВ, бр. 101 от 2015 г.) включва и проверка за съответствие с основните изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1, т. 4 от ЗУТ - „достъпност и безопасност при експлоатация“ (чл. 142, ал. 5, т. 3 от ЗУТ). **(Виж ЗУТ, в сила от 31.03.2001 г. изм. ДВ. бр.94 от 12 Ноември 2021г.)**

С НАРЕДБА №РД-02-20-2 ОТ 26.01.2021 Г. ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА ЗА ДОСТЪПНОСТ И УНИВЕРСАЛЕН ДИЗАЙН НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ДОСТЪПНАТА СРЕДА В УРБАНИЗИРАНАТА ТЕРИТОРИЯ И НА СГРАДИТЕ И СЪОРЪЖЕНИЯТА се определят правилата, нормите и нормативите (минималните стандарти) за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията. (Наредбата е в сила от 13.03.2021 г. , Издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, Обн. ДВ. бр.12 от 12 Февруари 2021г., попр. ДВ. бр.18 от 2 Март 2021г., доп. ДВ. бр.42 от 18 Май 2021г., изм. ДВ. бр.55 от 2 Юли 2021г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 11 Март 2022г.)

Изискванията на Наредбата са предназначени да осигурят достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания. Новите промени в наредбата за достъпна среда влизат в сила от 23 май 2022 г. и ще важат за новостроящите се жилищни сгради.

Оценка за достъпност се извършва въз основа на резултатите от проверката на техническите параметри и характеристики на съществуващите елементи на достъпната среда в урбанизираната територия, сградите и съоръженията за съответствие с правилата, нормите и нормативите за достъпност и универсален дизайн, определени в тази наредба. Примерни формуляри за провеждане на оценка за достъпност на съответствието с изискванията на наредбата и указания за попълването им са дадени в приложения № 1 и 2. При оценяване съответствието на инвестиционните проекти на строежите в експертните съвети на одобряващите администрации и в държавните приемателни комисии за въвеждане в експлоатация на строежите могат да участват и представители на национално представителните организации на и за хора с увреждания.

Основни изисквания

Жилищата в новите сгради ще трябва да отговарят на изисквания за достъпност, които Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) конкретизира съществуващите изисквания и поясняват текстовете, защото е установено, че някои от тях са непълни, неточни или неясни и водят до двусмислено тълкуване при техническото им изпълнение с промени в наредбата за достъпна среда.

Измененията не въвеждат нови изисквания за достъпност на сградите. Изрично се урежда, че новите жилища трябва да могат лесно да бъдат адаптирани, когато това е необходимо, към различни специфични нужди на хора с постоянни или временни затруднения в придвижването - например за хора с увреждания, хора с временно намалена подвижност, възрастни хора, малки деца и други. Въвежда се изискване в жилищата да няма прагове или неравности по-големи от 2 см, включително на монтираните дограми. По отношение на балконите се облекчават изискванията за достъпност. Предвижда се всяко жилище в нова сграда задължително да има поне един балкон/лоджия/тераса с минимална ширина 150 см и минимална дължина 150 см. В момента текстовете на наредбата предвиждат всички балкони в едно жилище да са с тези параметри. Дава се и нова възможност - ако балконът е с по-малки размери, да се осигури 150 см ширина във вътрешното пространство на помещението, но при всички случаи при необходимост в него да може да се движи инвалидна количка. Достъпът във всяка нова жилищна сграда трябва да се осигурява чрез стълби и асансьор, а ако сградата е до пет етажа е възможно вместо асансьор да бъде инсталирана вертикална подемна платформа. Само рамките, които са към сгради, подлези, надлези и метростанции, трябва да бъдат с отопляема повърхност, гласят още промените в наредбата. Идеята е това изискване занапред да важи за инфраструктура, към която има електрическо захранване, а не за всички случаи, както е в момента. С оглед безопасното ползване от деца на стълбищата в новите многофамилни жилищни сгради парапетите не трябва да имат хоризонтални елементи, а само вертикални, като разстоянието между тези елементи не може да бъде повече от 9 см.

Предвижда се проектните решения за достъпна среда да се представят във всяка фаза на проектирането на новите жилищни сгради. Досега преценката за представяне на тези решения във фазите на проектиране беше без конкретизиране, т.е. по преценка на проектанта. Промените въвеждат и дефиниция за многофамилна жилищна сграда. Това е сграда с повече от 3 жилища в нея.

ПЕШЕХОДНИ ПРОСТРАНСТВА

Чл. 8. Пешеходните пространства за движение в хоризонтална посока отговарят на следните изисквания: 1. надлъжен наклон не повече от 5 % (1:20) и напречен наклон от 1,5 (1:66) до 2,5 % (1:40); 2. широчина без препятствия не по-малка от 120 см, като през не повече от 50 m се осигурява място за разминаване на две инвалидни колички с широчина не по-малка от 180 см; 3. настилките са равни и нехлъзгави.

(2) Когато при извършване на основни обновявания и реконструкции не могат да бъдат спазени изискванията по ал. 1, т. 2, се допуска достъпното пешеходно пространство да се изпълнява с широчина не по-малка от 90 см, без препятствия.

(3) В случаите, когато не могат да бъдат спазени изискванията по ал. 1, се проектира и изпълнява алтернативен достъпен маршрут.

ДОСТЪПНИ МЕСТА ЗА ПАРКИРАНЕ

Чл. 22. (1) Броят на достъпните места за паркиране на автомобили на хора с увреждания на паркингите към сгради/самостоятелни обекти за обществено обслужване и към нови многофамилни жилищни сгради или сгради със смесено предназначение се определя допълнително към капацитета на паркинга, както следва:

1. най-малко едно място за паркиране се предвижда в паркингите с до 10 места;
2. най-малко две места за паркиране се предвиждат в паркингите с до 30 места;
3. най-малко три места за паркиране се предвиждат в паркингите с до 50 места;
4. най-малко 4 на сто от общия брой на местата за паркиране се предвиждат в паркингите с повече от 50 места;
5. най-малко 10 на сто от местата за паркиране се предвиждат в паркингите към сгради, предназначени за лечебни, социални, рехабилитационни, спортни и производствени дейности, и приемни сгради на транспорта, но не по-малко от едно достъпно място за паркиране.

(2) Когато със заданието за проектиране в нови многофамилни жилищни сгради или сгради със смесено предназначение са предвидени жилища при спазване на изискванията на приложение № 4, за всяко едно от тях се предвижда достъпно място за паркиране, в допълнение към броя на достъпните места за паркиране по ал. 1.

(3) От достъпните места за паркиране по ал. 1 и 2 до достъпния вход на сградата/самостоятелния обект се осигурява достъпен маршрут с равна и нехлъзгава настилка и необходимите за конкретния случай елементи за осигуряване на достъпната среда (напр. изпълнение на преход от тротоара към пътното платно, на елементи за преодоляване на различни височини, на тактилни ивици и други приложими решения).

Чл. 25. Местата за паркиране на автомобили на хора с увреждания се обозначават с пътен знак Д21 "Място за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания" в съответствие с Наредба № 18 от 2001 г. за сигнализация на пътищата с пътни знаци (ДВ, бр. 73 от 2001 г.) и с пътна маркировка върху цялата площ на мястото за паркиране, изпълнена като син фон с изображение в средата на международния символ за достъпност (фиг. 5) в бял цвят.

СПИРКИ НА ПРЕВОЗНИТЕ СРЕДСТВА ОТ РЕДОВНИТЕ ЛИНИИ ЗА ОБЩЕСТВЕН ПРЕВОЗ НА ПЪТНИЦИ

На тротоара при спирките на превозните средства от редовните линии за обществен превоз на пътници се обособяват две зони при спазване на изискванията за достъпност, както следва: 1. зона за изчакване, защитена от неблагоприятни атмосферни условия; 2. зона за качване.

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ДОСТЪПНАТА СРЕДА В СГРАДИТЕ И СЪОРЪЖЕНИЯТА

Достъпна среда се осигурява във всички сгради и съоръжения по реда на чл. 53, ал. 2, т. 2 и 3 от ЗХУ, вкл. в самостоятелните обекти за обществено обслужване, най-малко чрез: 1. входните и комуникационните пространства; 2. помещения и пространства за общо ползване; 3. санитарно-хигиенните и спомагателните помещения за общо ползване.

В Наредбата са дадени и специфични изисквания към сградите, съоръженията и обектите за обществено обслужване, в т.ч.

Търговските зали в обекти за търговия, сградите и самостоятелните обекти за административно обслужване, в помещенията и в откритата част за общо ползване в заведенията за хранене, залите със стационарни места за зрители, включително амфитеатрално разположени зали, в сгради и самостоятелни обекти за обществено

обслужване за културни и просветни дейности, помещенията и пространствата за общо ползване в спортни сгради и съоръжения, помещенията и пространствата за общо ползване в библиотеките, достъпните помещения и пространства в сградите и обектите за образование

Достъпните помещения и пространства в сградите и обектите за образование се свързват чрез достъпен маршрут, помещенията и пространствата за общо ползване в приемните сгради или обекти на транспорта, входовете за пациенти в лечебните и социалните заведения и обекти, както и подходите към тях от достъпните места за паркиране, сградите/обектите в областта на хотелиерството,) работните места за хора с увреждания в сгради за обществено обслужване и в производствени сгради, в които се устройват работни места за хора с увреждания на опорно-двигателния апарат, на тялото и/или на долните крайници.

Изисквания към помещенията и пространствата за общо ползване в нови многофамилни жилищни сгради или сгради със смесено предназначение

В нови многофамилни жилищни сгради или сгради със смесено предназначение се осигурява достъпен маршрут от достъпния вход до всяко жилище и до всички помещения и пространства за общо ползване.

ЗАКОН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЕТАЖНАТА СОБСТВЕНОСТ

В сила от 01.05.2009 г. изм. ДВ. бр.14 от 17 Февруари 2021г.

Съгласно Закона за управление на етажната собственост в правомощия на общото събрание е създаване на условия за достъп в етажната собственост на хора с увреждания;

Приемане на решения от общото събрание

В общото събрание собствениците имат право на глас, съответстващ на притежаваните от тях идеални части от общите части на сградата.

Общото събрание на собствениците приема решения:

Общото събрание с мнозинство повече от 50 на сто от идеалните части от общите части може да реши следните решения да се приемат с мнозинство повече от половината от броя на самостоятелните обекти: 1. приемане, изменение и допълване на правилника за вътрешния ред;5. създаването на условия за достъп в етажната собственост на хора с увреждания;.....

ДОСТЪПЕН ОБЩЕСТВЕН ТРАНСПОРТ

АВТОМОБИЛЕН ТРАНСПОРТ съгласно Закон за автомобилните превози , в сила от 17.09.1999 г., посл.изм. ДВ. бр.84 от 8 Октомври 2021г.

Чл. 21. Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията определя с наредба задължителните изисквания към автогарите, условията и реда за работа в тях.

Съгласно Чл. 24в. от ЗАКОН ЗА АВТОМОБИЛНИТЕ ПРЕВОЗИ - Превозите на лица с увреждания или на лица с намалена подвижност, ще могат да бъдат извършвани от превозвачи, общини, юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност и юридически лица, регистрирани като търговци по реда на Търговския закон,

при условията и по реда, определени с Наредбата за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България.

Съгласно Допълнителни разпоредби от Закона - 59. "Превоз на болни и ранени лица" е превоз на физически лица или пациенти, чието състояние не е "спешно" и съответно не попадат в обхвата на понятието "спешни пациенти" съгласно наредбата по чл. 6, ал. 1 от Закона за лечебните заведения, но се нуждаят или тяхното здравословно състояние налага използването на специализиран медицински транспорт със специални превозни средства, оборудвани за тази цел. В обхвата на този превоз не попадат превозите, извършвани от центровете за спешна медицинска помощ.

НАРЕДБА № 33 ОТ 3 НОЕМВРИ 1999 г. ЗА ОБЩЕСТВЕН ПРЕВОЗ НА ПЪТНИЦИ И ТОВАРИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ, в сила от 23.11.1999 г. доп. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020г.

Автогарата включва приемна сграда за обслужване на пътниците и обособена територия за движение и престой на автобусите.

Всяка автогара трябва да разполага със: 1. собствено гише за предварителна и текуща продажба на билети; 2. гише за изпълнение на задълженията по чл. 57, ал. 1 и 3, на което се предоставя и информация на пътниците; 3. помещение за пътниците (чакалня) с отопление и осигурени места за сядане; 4. помещение за приемане и съхраняване на багаж; 5. тоалетна с мивка за пътници; 6. оборудвани с навеси сектори за заминаващи и преминаващи автобуси; 7. оборудвани с навеси сектори за спиране на пристигащи автобуси; 8. площадка с твърда настилка (бетон, асфалт или паваж) за движение и престой на автобусите с нанесена пътна маркировка; 9. помещение за майки с деца с отопление и осигурени места за сядане; 10. телефонен автомат, достъпен за лица, придвижващи се с инвалидни колички, и нискоръстови граждани, специално пригоден за лица със зрителни увреждания с номеронабирателен механизъм; 11. подемна платформа или рампа за придвижване на инвалидна количка, изпълнени съгласно изискванията за достъпност, определени съгласно чл. 16 и 17 от Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (ДВ, бр. 54 от 2009 г.); рампата и подемната платформа следва да осигуряват достъпа до автобусите;

12. достъпни за лица с намалена подвижност, изпълнени съгласно изискванията за достъпност, определени в Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания: а) маршрут от улицата до автогарата и в автогарата до автобуса; б) зала за пътници; в) гише за билети; г) санитарен възел;

13. маркирано място на територията на автогарата за спиране и престой на автомобили, превозващи лица с увреждания и лица с намалена подвижност, които ползват услугите на автогарата.

Собствениците на автогари осигуряват и поддържат в изправност оборудването и съоръженията по ал. 2 и предоставят свободен достъп до тях през работното време на автогарата съгласно чл. 53а, ал. 4.

Собствениците на автогари осигуряват безпрепятствен достъп в автогарите на кучета водачи, придружаващи лица с увреждания.

В автогарата се осигурява визуална информация, включваща: 1. разписание с часовете на тръгване от и пристигане в автогарата; 2. часовото време; 3. **списък на обслужваните автобусни линии и курсовете по тях, обявени за изпълнение с автобуси, оборудвани за превоз на лица с увреждания и лица с намалена подвижност, цени на билетите и работно време на всяко билетно гише;** 4. табела с номер, съдържаща имената на крайните пунктове на линиите от съответното направление - на всеки сектор.

В автогарите се осигурява звукова информация за заминаващи и пристигащи автобуси.

ЗАКОН ЗА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА в сила от 01.09.1999 г., изм. ДВ. бр.84 от 8 Октомври 2021г.

Чл. 98. (1) Престоят и паркирането са забранени:.....4. на места, определени за хора с трайни увреждания;

Чл. 99а. Карта за паркиране на местата, определени за превозните средства, обслужващи хора с трайни увреждания и използване на улеснения при паркиране, се издава от кмета на съответната община или оправомощено от него длъжностно лице по образец съгласно приложението. Картата е валидна на територията на цялата страна.(2) Картата за паркиране по ал. 1 трябва да отговаря на изискванията на стандартизиран модел на Общността от Приложението към Препоръка 98/376/ЕО на Съвета от 4 юни 1998 г. относно картата за паркиране на хора с трайни увреждания (3) Картата за паркиране на местата, определени за превозните средства, обслужващи хора с трайни увреждания и използване на улесненията при паркиране, издадено от друга държава - членка на Европейския съюз, е валидна на територията на Република България, ако е издадена в съответствие с изискванията на препоръката по ал. 2.

Правила за движение на пешеходците

Чл. 107. Пешеходец е всеки участник в движението, който се намира на пътя извън пътно превозно средство и не извършва работа по пътя. За пешеходци се считат и лицата:3. които са с трайни увреждания и които се придвижват с инвалидни колички, задвижвани посредством тяхната мускулна сила или от двигател, ако се движат със скоростта на пешеходец.

Обезопасителни колани, защитни каски, системи за обезопасяване на деца

Чл. 137а. (1) Водачите и пътниците в моторни превозни средства от категории М1, М2, М3 и N1, N2 и N3, когато са в движение, използват обезопасителните колани, с които моторните превозни средства са оборудвани.

(2) Могат да не използват обезопасителни колани:.....3. лицата с трайни увреждания на горни крайници и/или опорно-двигателния апарат, които управляват моторни превозни средства, адаптирани съобразно техните нужди;

Чл. 178д. Наказва се с глоба в размер 200 лв. лице, което, без да има това право, паркира на място, определено за превозно средство, обслужващо хора с трайни увреждания, или за превозно средство, приспособено и управлявано от хора с трайни увреждания.

Допълнителни разпоредби

§ 6. По смисъла на този закон:

186. "Индивидуално електрическо превозно средство" е пътнo превозно средство, оборудвано с електрически двигател/и и максимална конструктивна скорост, надвишаваща 6 km/h, без или със място за сядане с височина на точка R (референтна точка на седене), ненадвишаваща 540 mm, когато превозното средство е с не повече от две колела или с височина на точка R, ненадвишаваща 400 mm, когато превозното средство е с три или повече колела, със собствена маса до 50 kg. Не са индивидуални електрически превозни средства инвалидните колички, обслужващи лица с увреждания.

75. "Уязвими участници в движението" са немоторизирани участници в движението, пешеходци и лица, работещи на пътя, и по-специално деца, възрастни хора и хора с увреждания, както и водачите на двуколесни пътни превозни средства.

ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА, в сила от 01.06.1996 г., обн. ДВ. бр.25 от 22 Март 1996г., изм. и доп. ДВ. бр.13 от 2015г.

Раздел III. Пътни знаци за въвеждане на забрана и за отменяне на въведена забрана - група "B"

Чл. 50. (2) Забраните, въведени с пътни знаци:

3. B2, B3, B14, B27 - по отношение на престоя и B28 - не се отнасят за пътни превозни средства, обслужващи лица, притежаващи документ за инвалидност;

4. B27 не се отнася за пътни превозни средства, превозващи болни до или от здравно заведение, за времето, необходимо за слизане или качване на болния.

B2 "Забранено е влизането на пътни превозни средства в двете посоки"

B3 "Забранено е влизането на моторни превозни средства, с изключение на мотоциклети без кош и мотопеди"

B14 "Забранено е влизането на изобразените пътни превозни средства"

B27 "Забранени са престоят и паркирането"

B28 "Забранено е паркирането"

Чл. 54. (1) Пътните знаци със специални предписания имат формата на квадрат или правоъгълник.

5) Пътните знаци със специални предписания имат следните изображения и наименования:

Д21 Място за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания
Д21 "Инвалид"

Чл. 55. 10) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2015 г., в сила от 18.05.2015 г.) Пътен знак Д21 указва мястото или местата, определени за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания.

Чл. 161. Инвалидите, които се придвижват с инвалидна количка със скоростта на пешеходец, могат да се движат и по платното за движение, като се придържат възможно най-близо до дясната му граница.

Чл. 183. Могат да не ползват обезопасителни колани:

1. бременните жени;
2. лица, чието физическо състояние не позволява употребата на колан;

НАРЕДБА № 2 ОТ 15 МАРТ 2002 Г. ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА ТРАНСПОРТНИ СХЕМИ И ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНИ ПРЕВОЗИ НА ПЪТНИЦИ С АВТОБУСИ (ЗАГЛ. ИЗМ. - ДВ, БР. 44 ОТ 2011 Г.)

Чл. 31. (3) Превозвачите осигуряват безпрепятствен достъп в автобусите на хора с увреждания, придружени от кучета водачи.

НАРЕДБА № 6 ОТ 12 ДЕКЕМВРИ 1997 Г. ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА ПРЕВОЗ НА ТРУДНОПОДВИЖНИ ЛИЦА, в сила от 20.01.1998 г.; Издадена от министъра на транспорта, Обн. ДВ. бр.7 от 20 Януари 1998г., изм. ДВ. бр.91 от 5 Август 1998г.

Раздел I. Общи положения

Чл. 1. (1) С тази наредба се уреждат условията и редът за извършване на специализиран превоз на трудноподвижни лица със специални превозни средства.

(2) Специализираният превоз на трудноподвижни лица е обществен превоз срещу заплащане по заявен от пътника маршрут, извършван със специални пътнически автомобили, оборудвани за ползване от трудноподвижни лица, и влакове, в чийто състав има специализирани пътнически вагони.

(3) Специализирани превози на трудноподвижни лица са:

1. превози със специални пътнически автомобили в рамките на общината;
2. превози по комбинираната схема "пътнически автомобил - влак - пътнически автомобил" в страната със специални превозни средства;

Раздел III. Изисквания към специалните пътнически автомобили и пътнически вагони за превоз на трудноподвижни лица

Чл. 4. Специалните пътнически автомобили за превоз на трудноподвижни лица трябва да имат: 1. подемно устройство или рампи за качване и слизване за пътниците в инвалидните колички; 2. подвижно стъпало; 3. под с грапаво трудноизтриващо се покритие; 4. устройство за закрепване на инвалидните колички и предпазни колани за пътниците, ползващи инвалидни колички; 5. седалки с предпазни колани; 6. ръкохватки към вратите.

Чл. 7. Пътническите вагони за транспорт на трудноподвижни лица трябва да

отговарят на следните изисквания:

1. коридорите, външните и вътрешните врати да позволяват свободно преминаване и маневриране на трудноподвижни лица в инвалидни колички;
2. тоалетният възел да позволява свободно маневриране на инвалида със собствената количка за ползване на тоалетната и мивката;
3. да има устройство за фиксиране на инвалидната количка по време на транспорт;
4. към седалките за сядане да има колани за закрепване на трудноподвижните лица по време на превоза.

Чл. 8. Диспечерската служба е звено за непосредствено ръководство и контрол на движението на специалните пътнически автомобили.

Чл. 9. Превозвачите, извършващи специализиран превоз на трудноподвижни лица, трябва да имат диспечерска служба, включваща офис с телефонна и радио-връзка, персонал за приемане и организация на заявките за превоз, обявление за размера на цените на специализираните превозни услуги.

Раздел V. Условия и ред за извършване на специализиран превоз

Чл. 11. Специализирани превози на трудноподвижни лица се извършват на основание договор между общината, на чиято територия ще се осъществяват превозите, и превозвача.

Раздел VI. Документизация на извършване на специализиран превоз на трудноподвижни лица със специални пътнически автомобили

Чл. 15. (1) Право на специализирани превозни услуги имат всички лица със затруднения в придвижването.

(2) Ползването на транспортната услуга със специални пътнически автомобили от трудноподвижни лица се извършва на база представени от тях документи - талони (билети) предоставени на лицата от общината по адресната им регистрация или заплащане в брой срещу билети, предоставени от шофьора.

(3) Цената и условията за ползване на специализираните пътнически автомобилни превози се определят от съответната община.

(4) Тежко подвижните лица с определена първа и втора група инвалидност, военноинвалидите и децата с тежки телесни и душевни увреждания запазват правото си на безплатно пътуване два пъти в годината, отиване и връщане, по железопътния транспорт на страната, като ползват специализиран транспорт (чл. 13 от Правилника за социално подпомагане - ДВ, бр. 100 от 1997 г.). Същите имат право на неограничен брой пътувания с 50% намаление.

(5) (Доп. - ДВ, бр. 91 от 1998 г.) Правото на безплатно пътуване два пъти в годината може да се ползва от придружителя без присъствието на инвалида, в едната или двете посоки, като задължително представя удостоверение на инвалида.

Раздел VII. Обслужване на трудноподвижни лица по схемата "пътнически автомобил - влак - пътнически автомобил"

Чл. 19. Организацията на превозите на трудноподвижните лица по схемата "пътнически автомобил - влак - пътнически автомобил" се осъществява от автобусните превозвачи и техните диспечерски служби, службите на БЧК за обслужване на трудноподвижни лица в железопътните гари и превозните бригади на влаковете със

специализирани вагони за трудноподвижни лица.

Чл. 20. Националната компания "Български държавни железници" съгласувано с Министерството на транспорта:

1. реализира програма за преустройство и производство на специални вагони за транспорт на трудноподвижни лица с инвалидни колички;
2. приоритетно осигурява специализирани пътнически вагони за превоз на трудноподвижни лица;
3. отразява в съответните разписания за движение на пътническите влакове наличието на специализирани пътнически вагони;
4. обозначава със знака "инвалид" специализираните пътнически вагони и вратите за качване към влаковете;
5. разработва и утвърждава Инstrukция за периодични технически прегледи, ремонт и поддръжка на специализираните пътнически вагони за превоз на трудноподвижни лица;
6. разработва и утвърждава Инstrukция, регламентираща изискванията за качеството на транспортното обслужване, сигурността и безопасността на трудноподвижните лица по маршрута на влака.

Чл. 21. Националната компания "Български държавни железници" съвместно с Българския Червен кръст и общините изграждат и разкриват в приемните здания към железопътните гари служби за обслужване на трудноподвижни лица.

Чл. 22. Гаровата служба на БЧК е специализирано звено за осъществяване на връзка с диспечерските служби на автомобилните превозвачи при организиране на превозните услуги на трудноподвижните лица по схемата "пътнически автомобил - влак - пътнически автомобил", включващо офис с телефонна връзка, подвижна подемна техника за сигурно и надеждно качване и слизване на трудноподвижните лица с инвалидни колички от и на перона във и от специализираните пътнически вагони и обучен персонал за тяхната експлоатация.

Чл. 23. Организацията на работата в гаровата служба на БЧК, изискванията към техническото обезпечаване, както и взаимодействието с диспечерските служби и превозвачите се осъществяват по ред, установен от общината, Националната компания "Български държавни железници" и Българския Червен кръст.

СИГНАЛИЗАЦИЯ С ПЪТНА МАРКИРОВКА, ПЪТНИ ЗНАЦИ

НАРЕДБА № 2 ОТ 17 ЯНУАРИ 2001 Г. ЗА СИГНАЛИЗАЦИЯ НА ПЪТИЩАТА С ПЪТНА МАРКИРОВКА, Издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, Обн. ДВ. бр.13 от 2001г., изм. и доп. ДВ. бр.32 от 16 Април 2019г.

Чл. 24. (2) Пешеходна пътека с маркировка М8.1 тип "Зебра" се поставя на места, на които в работен ден в продължение на 1 час най-малко 50 пешеходци пресичат пътното платно, по което средната интензивност на движението за същия период в приведени единици е от 200 до 600 Е/ч за платно без разделителна ивица и от 400 до 1000 Е/ч за платно с разделителна ивица.

(4) (Нова - ДВ, бр. 34 от 2015 г., в сила от 18.05.2015 г.) Критерият по ал. 2 не се

прилага при поставянето на пешеходни пътеки на участъци от улици, намиращи се в непосредствена близост до начални, основни и средни училища и до детски градини, както и на места, намиращи се на достъпен маршрут съгласно Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (ДВ, бр. 54 от 2009 г.).

Чл. 40. (1) Символите с международно значение съгласно приложение № 22 се използват за пояснение и допълнение на други видове пътна маркировка. Пътната маркировка "Начупена линия" М14 може да се използва съвместно със:

3. международния символ за достъпност - за обозначаване на паркоместа за автомобили на хора с увреждания;

(2) Международният символ за достъпност може да се използва самостоятелно за обозначаване на достъпните елементи на достъпната среда в урбанизираните територии съгласно Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (ДВ, бр. 54 от 2009 г.).

Приложение № 22 към чл. 27, т. 10 и чл. 40, ал. 1

НАРЕДБА № 18 ОТ 23 ЮЛИ 2001 Г. ЗА СИГНАЛИЗАЦИЯ НА ПЪТИЩАТА С ПЪТНИ ЗНАЦИ - Издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, Обн. ДВ. бр. 73 от 21 Август 2001 г., изм. и доп. ДВ. бр. 13 от 14 Февруари 2020 г.

Чл. 120. Пътен знак Д21 "Място за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания" се използва за сигнализиране на място, предназначено за паркиране само на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания. Пътният знак се поставя самостоятелно.

Приложение № 5 към чл. 2, ал. 2, т. 2, буква "г" и чл. 99

(Изм. - ДВ, бр. 18 от 2004 г., доп. - ДВ, бр. 109 от 2004 г., изм. - ДВ, бр. 54 от 2009 г., в сила от 14.07.2009 г., изм. - ДВ, бр. 35 от 2015 г., в сила от 18.05.2015 г., доп. - ДВ, бр. 13 от 2020 г.)

- Група Д – пътни знаци със специални предписания

Пътен знак Д21 – Място за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания

НАРЕДБА № РД-02-20-10 ОТ 5 ЮЛИ 2012 Г. ЗА УСЛОВИЯТА ЗА ИЗГРАЖДАНЕ ИЛИ МОНТИРАНЕ ВЪРХУ ПЛАТНОТО ЗА ДВИЖЕНИЕ НА ИЗКУСТВЕНИ НЕРАВНОСТИ И НА ДРУГИ СРЕДСТВА ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА СКОРОСТТА НА ДВИЖЕНИЕ И ИЗИСКВАНИЯТА КЪМ ТЯХ, в сила от 24.07.2012 г. Издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството и министъра на вътрешните работи, Обн. ДВ. бр. 56 от 24 Юли 2012 г., изм. ДВ. бр. 32 от 5 Май 2015 г.

Чл. 8. (1) Отклоненията и препятствията, разположени напречно на платното за движение, се изграждат или монтират по първостепенната и второстепенната улична мрежа съгласно проекта за организация на движението, както следва:

2. на пешеходни пътеки, използвани от деца и от хора с увреждания (зрителни, слухови или двигателни);

(4) Отклоненията и препятствията, разположени напречно на платното за движение, се изграждат или монтират върху платното за движение при спазване изискванията на Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (обн., ДВ, бр. 54 от 2009 г.; изм., бр. 54 от 2011 г.).

ВИНЕТНИ ТАКСИ

НАРЕДБА № Н-19 ОТ 2 ДЕКЕМВРИ 2008 Г. ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАПЛАЩАНЕ НА ВИНЕТНИ ТАКСИ ПРИ ПОЛЗВАНЕ НА ПЛАТЕНАТА ПЪТНА МРЕЖА НА ЛИЦА С 50 И НАД 50 НА СТО НАМАЛЕНА РАБОТОСПОСОБНОСТ ИЛИ ВИД И СТЕПЕН НА УВРЕЖДАНЕ И ЛИЦА ИЛИ СЕМЕЙСТВА, ОТГЛЕЖДАЩИ ДЕЦА С ТРАЙНИ УВРЕЖДАНИЯ ДО 18-ГОДИШНА ВЪЗРАСТ И ДО ЗАВЪРШВАНЕ НА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ, НО НЕ ПО-КЪСНО ОТ 20-ГОДИШНА ВЪЗРАСТ, в сила от 01.01.2009 г. Издадена от министъра на транспорта и министъра на труда и социалната политика; Обн. ДВ. бр.107 от 16 Декември 2008г., изм. и доп. ДВ. бр.108 от 29 Декември 2018г.

Чл. 1. (1) С наредбата се определят условията и редът за ползване от страна на лица с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане, както и лицата или семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст на платената пътна мрежа, за която се заплащат винетни такси по Закона за пътищата.

(2) Лицата по ал. 1 се освобождават от заплащане на една годишна винетна такса при ползване на платената пътна мрежа за един лек автомобил - тяхна собственост или съпружеска имуществена общност, по реда, определен в глава втора. (3) Годишната електронна винетка е с валидност за срок една година, считано от датата на издаването.

Чл. 2. (1) Лицето с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане подава заявление-декларация по образец (приложение № 1) за получаване на безплатна годишна електронна винетка за собствения си или съпружеска имуществена общност лек автомобил в дирекция "Социално подпомагане" на Агенцията за социално подпомагане по настоящия си адрес.

Допълнителни разпоредби § 1. Определените с наредбата условия и ред за освобождаване от винетни такси при ползване на платената пътна мрежа се прилагат и за лица с трайни увреждания, на които намалената работоспособност или вид и степен на увреждане е установена след навършване на възрастта за придобиване правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст или са я навършили в срока на решението на ТЕЛК/НЕЛК. Тези лица ползват правата си по наредбата пожизнено, независимо от определения в експертното решение срок.

ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МОТОРНО ПРЕВОЗНО СРЕДСТВО

НАРЕДБА № 37 от 2.08.2002 г. за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение, издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн., ДВ, бр. 82 от 27.08.2002 г., в сила от 27.08.2002 г., доп., бр. 55 от 12.07.2019 г., в сила от 12.07.2019 г.

Чл.8. (9) Пътните превозни средства, с които се провежда практическото обучение за придобиване на правоспособност за управление на МПС, са от съответните категории по чл. 150а от Закона за движението по пътищата и трябва да отговарят на изискванията към превозните средства за провеждане на съответните изпити, определени в чл. 15, ал. 1, 2 и 6 от Наредба № 38 от 2004 г. за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити

Чл. 9. Проверката на годността на допълнителното оборудване на превозното средство за използването му с учебна цел за определената категория и първоначалната проверка за съответствие с изискванията на чл. 8 се извършват по реда на Наредба № Н-3 от 2013 г. за изменение в конструкцията на регистрираните пътни превозни средства и индивидуално одобряване на пътни превозни средства, регистрирани извън държавите – членки на Европейския съюз, или друга държава – страна по споразумението за Европейското икономическо пространство (ДВ, бр. 21 от 2013 г.).

Чл. 11. (1) Обучението за придобиване на правоспособност за управление на МПС на лица с увреждания в опорно-двигателния апарат се осъществява с превозно средство на учебния център или с предоставено от тях моторно превозно средство, пригодено за управление съобразно характера на увреждането им.

(2) Моторното превозно средство, използвано за обучение на лица с увреждания в опорно-двигателния апарат, отговаря на изискванията на чл. 8, ал. 1 и 2.

(3) Годността на допълнителното оборудване на превозните средства за обучение на лица с увреждания в опорно-двигателния апарат се удостоверява по реда на чл. 9.

Чл. 23. (1) Преподавателят изисква документ за физическа годност на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на МПС от определена категория, когато по време на обучението се установят признаци на заболяване, което е в противоречие с изискванията за физическа годност за съответната категория, определени в наредбата по чл. 152а, т. 1 ЗДвП.

НАРЕДБА № Н-3 от 18.02.2013 г. за изменение в конструкцията на регистрираните пътни превозни средства и индивидуално одобряване на пътни превозни средства, регистрирани извън държавите - членки на Европейския съюз, или друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, издадена от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, обн., ДВ, бр. 21 от 1.03.2013 г., в сила от 1.03.2013 г., изм. и доп., бр. 31 от 4.04.2014 г., ..., изм. и доп., бр. 55 от 12.07.2019 г., в сила от 12.07.2019 г

Чл. 26. (1) Проверките и/или изпитванията на ППС с изменение в конструкцията за установяване на съответствието им с приложимите технически изисквания се

извършват от технически служби, само в техни собствени или наети сгради, помещения и площадки, свързани с обхвата на определянето им, посочени в удостоверението за определяне на техническа служба, издадено по реда на чл. 138б – 138г от Закона за движението по пътищата.

Чл. 36. (1) За издаване на удостоверение за изменение в конструкцията на регистрирано пътно превозно средство собственикът му или упълномощен негов представител подават заявление по образец (приложение № 3) до изпълнителния директор на Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация".

НАРЕДБА № 38 от 16.04.2004 г. за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити

Издадена от министъра на транспорта и съобщенията, обн., ДВ, бр. 42 от 21.05.2004 г., в сила от 21.05.2004 г. изм. и доп., бр. 30 от 13.04.2021 г., в сила от 14.05.2021 г.

Чл. 15. (1) Пътните превозни средства, с които се провежда практическият изпит за придобиване на правоспособност за управление на МПС от съответните категории, трябва да са включени в списъците към разрешенията за обучение на учебните центрове, издадени по реда на Наредба № 37 за условията и реда на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение ...

(9) (Нова – ДВ, бр. 30 от 2021 г., в сила от 14.05.2021 г.) Когато превозните средства, с които се провежда изпитът, са оборудвани с автоматична скоростна кутия, това обстоятелство се отразява в протокола за изпит.

НАРЕДБА № I-157 ОТ 1 ОКТОМВРИ 2002 Г. ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА ИЗДАВАНЕ НА СВИДЕТЕЛСТВО ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МОТОРНИ ПРЕВОЗНИ СРЕДСТВА, ОТЧЕТА НА ВОДАЧИТЕ И ТЯХНАТА ДИСЦИПЛИНА, Издадена от министъра на вътрешните работи Обн. ДВ. бр.97 от 15 Октомври 2002г изм. и доп. ДВ. бр.37 от 22 Май 2015г.

Глава втора. ДОКУМЕНТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МПС

Чл. 7. (1) (Доп. - ДВ, бр. 18 от 2013 г., в сила от 22.02.2013 г.)

(3) Ограничителните условия за ползване на свидетелството по чл. 53, ал. 1, т. 11 ЗБЛД се изписват с кодове и имат следните значения:

.....

50. С ограничена правоспособност за управление на МПС на точно определено превозно средство/номер на шаси (идентификационен номер на превозното средство, ИНПС)

51. С ограничена правоспособност за управление на МПС на точно определено превозно средство/регистрационна табела (регистрационен номер на превозното средство, РНПС)

.....

78. Важи единствено за превозни средства без педал за съединителя (или ръчно задействан лост за категория А или А1)

96. Водач на превозно средство, който притежава право да управлява състав от моторно превозно средство от категория В с ремарке с допустима максимална маса над 750 kg, когато допустимата максимална маса на състава надвишава 3500 kg, но не превишава 4250 kg.

100. Корекция на зрението и разрешен само за определено превозно средство (номер на шаси) - комбинация от ограничения 01 и 50

101. Корекция на зрението и разрешен само за определено превозно средство (регистрационна табела) - комбинация от ограничения 01 и 51

(5) При наличие на ограничителни условия с кодове 70, 78, 96 и 103 кодовете задължително се записват в колона 12 на гърба на свидетелството срещу съответната категория.

(7) При заключение от компетентните транспортни лекарски експертни комисии (ТОЛЕК и ТЦЛЕК) за водачи на МПС от категориите АМ, А1, А2, А, В и В1 да управляват МПС, които са приспособени според уврежданията им, това обстоятелство се отбелязва в свидетелството с код 50 или 51.

Раздел II. Издаване на свидетелство за управление на МПС

Чл. 12. (2) Срокът на валидност на свидетелството за управление на моторно превозно средство е, както следва:

3. на лица с трайни увреждания:

а) за категориите по т. 1 - до 10 години;

б) за категориите по т. 2 - до 5 години.

Чл. 13. (1) Първоначалното издаване на свидетелство за управление на МПС се извършва въз основа на служебно изпратен от съответните областни отдели на ДАИ оригинален протокол за успешно положен изпит, като лицето представя:

3. карта за оценка на физическата годност на водач/кандидат за придобиване на свидетелство/правоспособност за управление на МПС, издадена от общопрактикуващия лекар, от транспортните областни лекарски експертни комисии (ТОЛЕК) или от Транспортната централна лекарска експертна комисия (ТЦЛЕК);

(2) Лице, придобило свидетелство за управление на МПС на база заключение за физическата си годност от ТОЛЕК или ТЦЛЕК, при необходимост от последваща подмяна на свидетелството се преосвидетелства отново от ТОЛЕК, съответно ТЦЛЕК.

**НАРЕДБА № 3 ОТ 11 МАЙ 2011 Г. ЗА ИЗИСКВАНИЯТА ЗА ФИЗИЧЕСКА
ГОДНОСТ КЪМ ВОДАЧИТЕ НА МОТОРНИ ПРЕВОЗНИСРЕДСТВА И
УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ ПРЕГЛЕДИ
ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА ФИЗИЧЕСКАТА ГОДНОСТ ЗА ВОДАЧИТЕ ОТ**

РАЗЛИЧНИТЕ КАТЕГОРИИ, Издадена от министъра на здравеопазването; Обн. ДВ. бр.39 от 20 Май 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.30 от 15 Април 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.11 от 2 Февруари 2018г.

Чл.1. С тази наредба се определят изискванията за физическа годност към водачите на моторни превозни средства (МПС) и кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, както и условията и редът за извършване на медицинските прегледи за установяване на физическата годност за водачите от категориите по чл. 150а, ал. 2 от Закона за движението по пътищата.

Чл.3. Физическата годност на водачите и на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС се установява чрез:

1. медицински преглед/и за установяване на здравословното състояние по отношение на изискванията за физическа годност към водачите на МПС и кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от съответните категории, и 2. заключение за съответствието на здравословното състояние на лицето с изискванията за физическа годност към водачите на МПС и на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Чл.5. Заболяванията и състоянията, при наличието на които свидетелство за управление на МПС се издава само след освидетелстване от транспортните областни лекарски експертни комисии (ТОЛЕК), са посочени в приложение № 2.

Раздел III.

Ред за извършване на медицинските прегледи

Чл.6. (1) Първоначалният медицински преглед на водачите и на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от група 1 и група 2 се извършва от общопрактикуващия лекар на лицето, при който е осъществен постоянен избор.

Чл.10. (1) Когато лицето има някое от заболяванията или състоянията, посочени в приложение № 2, общопрактикуващият лекар отбелязва в удостоверението по чл. 9, ал. 1, че лицето подлежи на освидетелстване от ТОЛЕК.

(2) Лице, получило заключение за физическата си годност за придобиване на правоспособност за управление на МПС от ТОЛЕК или Транспортната централна лекарска експертна комисия (ТЦЛЕК), при необходимост от последваща оценка на физическата годност се преосвидетелства отново от ТОЛЕК, съответно ТЦЛЕК.

Чл.11. (1) Обжалванията от страна на заинтересованите лица се правят:

1. срещу заключенията на общопрактикуващия лекар - в 14-дневен срок от получаването им пред ТОЛЕК.

2. срещу заключенията на ТОЛЕК - в 14-дневен срок от получаването им пред ТЦЛЕК;

3. срещу заключенията на ТЦЛЕК - пред Административния съд - София град, по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

ЖП ТРАНСПОРТ

ЗАКОН ЗА ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ ТРАНСПОРТ, В сила от 01.01.2002 г.; Обн. ДВ. бр.97 от 28 Ноември 2000г., изм. и доп. ДВ. бр.11 от 9 Февруари 2021г.

Раздел IV. Задължения за извършване на обществени превозни услуги

Чл. 52. (Изм. - ДВ, бр. 17 от 2018 г.) Размерът на средствата за компенсиране на намалените приходи (от безплатните и с намалени цени пътувания на учащи се, възрастни граждани, многодетни майки, хора с увреждания, ветерани от войните или други лица, определени с акт на Министерския съвет) на превозвачите, които са сключили договор за обществена превозна услуга и прилагат пътнически тарифи в интерес на една или няколко социални категории лица, се определя със Закона за

държавния бюджет за съответната година.

НАРЕДБА № 57 ОТ 9 ЮНИ 2004 Г. ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОПЕРАТИВНА СЪВМЕСТИМОСТ НА НАЦИОНАЛНАТА ЖЕЛЕЗОПЪТНА СИСТЕМА С ЖЕЛЕЗОПЪТНАТА СИСТЕМА В РАМКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, в сила от 26.06.2005 г. Издадена от министъра на транспорта и съобщенията, Обн. ДВ. бр.55 от 25 Юни 2004г., изм. и доп. ДВ. бр.77 от 1 Септември 2020г.

Чл. 15а. (1) Подсистема "Инфраструктура" осигурява достъп за лицата с увреждания и лицата с ограничена подвижност както на всички останали лица.

(2) Достъпът по ал. 1 се осигурява чрез подходящи мерки, включително на етап проектиране, изграждане, обновяване, модернизация, поддръжка и експлоатация на съответните части от подсистемата, ползвани за обществен достъп, като се предотвратяват или премахват всички пречки за достъпа.

(3) Национална компания "Железопътна инфраструктура" е субект по чл. 7а от Регламент (ЕС) 1300/2014 на Комисията от 18 ноември 2014 г. относно техническите спецификации за оперативна съвместимост, свързани с достъпността на железопътната система на Съюза за лица с увреждания и лица с намалена подвижност (ОВ, L 356 от 2014 г.), отговорен за събирането, поддържането и обmena на данни за достъпността и предаването на тези данни до базата данни за достъпността на европейските железопътни гари (European Railway Stations Accessibility Database - ERSAD), която се поддържа от Агенцията за железопътен транспорт на Европейския съюз.

Чл. 18а. (1) Подсистема "Подвижен състав" по отношение на пътническите превозни средства за обществен достъп осигурява достъп за лицата с увреждания и лицата с ограничена подвижност както на всички останали лица.

(2) Достъпът по ал. 1 се осигурява чрез подходящи мерки, включително на етап проектиране, изграждане, обновяване, модернизация, поддръжка и експлоатация на съответните части от подсистемата, ползвани за обществен достъп, като се предотвратяват или премахват всички пречки за достъпа.

Чл. 21а. (1) Подсистеми "Експлоатация и управление на движението" и "Телематични приложения за пътнически услуги" разполагат с функционални възможности, необходими за осигуряване на достъп на лицата с увреждания и на лицата с ограничена подвижност както на всички останали пътници.

(2) Достъпът по ал. 1 се осигурява чрез подходящи мерки, като се предотвратяват или премахват всички пречки за достъпа.

Транспортно обслужване на лица с ограничена подвижност се извършва чрез гаровите служби на БЧК в железопътните гари София, Пловдив, Стара Загора, Бургас и Варна, както и чрез гишетата "Информация" в железопътните гари Плевен, Червен бряг, Горна Оряховица, Ямбол и Шумен. В тези гари или на посочените на интернет сайта на "ХОЛДИНГ БДЖ" ЕАД телефони се приемат заявки за организиране на превоза. Сроковете за подаване на заявката са следните:

- За извършване на превозната услуга в страната – минимум 24 часа преди пътуването;

- За извършване на превозната услуга в чужбина или при необходимост от ползване на комбиниран транспорт "влак – автомобил" - минимум 48 часа преди пътуването.

Лица с ограничена подвижност могат да пътуват на територията на страната в определени влакове, в които са включени специализирани вагони с обособени места за лица, придвижващи се с инвалидни колички и техните придружители. Във вагоните има изградени санитарни възли, отговарящи на международните стандарти.

Тази категория пътници могат безпроблемно да ползват и дизеловите и електрическите мотриси "Дезиро", които се движат по различни маршрути в страната. Всяка мотриса е оборудвана с подвижна сгъваема платформа за обслужване на лица с намалена подвижност. При пътуване с тези влакове не е необходима предварителна заявка. Обслужването на лицата с намалена подвижност при качване и слизане от влака се извършва от превозния персонал.

ВЪЗДУШЕН ТРАНСПОРТ

ЗАКОН ЗА ГРАЖДАНСКОТО ВЪЗДУХОПЛАВАНЕ, Обн. ДВ. бр.94 от 1 Декември 1972г., изм. и доп. ДВ. бр.16 от 23 Февруари 2021г.

Чл. 48к. (1) Летищните оператори предприемат или осигуряват предприемането на необходимите мерки и оказват помощ в съответствие с Регламент (ЕО) № 1107/2006 на лица с увреждания или с ограничена подвижност с цел пътуване с въздушен транспорт.

(2) Когато предприетите мерки и помощта, оказана на лицето с увреждане или с намалена подвижност, не са съобразени с Регламент (ЕО) № 1107/2006, летищният оператор дължи обезщетение на лицето за причинените му вреди.

(3) Искът за обезщетение се предявява срещу летищния оператор пред съответния съд.

Чл. 81а. (1) Въздушните превозвачи осигуряват предприемането на необходимите мерки и оказват помощ в съответствие с Регламент (ЕО) № 1107/2006 на лице с увреждане или с ограничена подвижност.

(2) Когато предприетите мерки и помощта, оказана на лицето с увреждане или с ограничена подвижност, не са съобразени с Регламент (ЕО) № 1107/2006, въздушният превозвач дължи обезщетение на лицето за причинените му вреди.

(3) Искът за обезщетение се предявява срещу въздушния превозвач пред съответния съд.

Глава тринадесета.

АДМИНИСТРАТИВНО НАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

(5) (Налага се имуществена санкция от 2000 до 10 000 лв. на:

1. въздушен превозвач или негов агент, който откаже да превози лице с увреждане или с ограничена подвижност поради увреждането му или ограничената му подвижност, ако не са налице основанията за отказ за превоз на такова лице, предвидени в чл. 4 от Регламент (ЕО) № 1107/2006;

ПРАВА НА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ ИЛИ С ОГРАНИЧЕНА ПОДВИЖНОСТ

Помощ на летищата (при заминаване, при пристигане и при транзитно

преминаване) и на борда на самолетите. Трябва да съобщите предварително за Вашите нужди, за да улесните предоставянето на помощ.

Въздушните превозвачи и техните агенти или туроператори не могат да отказват превоз и достъп на борда на пътници с увреждания или ограничена подвижност, освен в случаите, когато техническите параметри на въздухоплавателното средство (размерът на въздухоплавателното средство или неговите врати), правят невъзможно качването или превоза на такива лица, поради съображения за сигурност или утвърдени изисквания за безопасност.

При отказан достъп на борда, отмяна или закъснение на полета лицата с намалена подвижност и всички придружаващи ги лица, както и децата без придружител, имат правото да получат съответни специални грижи (храна, настаняване в хотел, до 2 безплатни телефонни обаждания) при първа възможност. Специалните грижи попадат в отговорността на съответния въздушен превозвач.

На лице, на което е било отказано качване на основание неговото или нейното увреждане или ограничена мобилност, както и на всяко лице, придружаващо такова лице, се предлага право на възмездяване (възстановяване стойността на билетите) или пренасочване (премаршрутиране). При поискване въздушният превозвач, неговият представител или туроператор информират за причините за отказания достъп лицето с увреждане/ограничена мобилност в писмен вид и в срок от 5 работни дни след искането.

Хората с увреждания или намалена подвижност имат право да получават безплатна помощ в летищата (при заминаване, пристигане и прехвърляне на друг полет), както и на борда на самолетите. Управителният орган на летището отговоря за осигуряването на помощта. За целта лицето с увреждания или намалена подвижност е необходимо предварително да подаде уведомление относно специфичните си нужди от помощ до съответния въздушен превозвач, негов представител или туроператор, най-малко 48 часа преди оповестеното време за излитане. Уведомлението обхваща също и обратния полет, ако отправният и обратният полет са договорени с един и същ въздушен превозвач. В случай че не е подадено подобно уведомление, управителният орган полага всички възможни усилия да обезпечи помощта по начин, позволяващ на съответното лице да излети с полета, за който има резервация.

Въздушните превозвачи и техните представители предоставят свободно – в достъпна форма и поне на същите езици – информация, свързана с правилата за безопасност, които същият прилага по отношение на превоза на хора с увреждания и с ограничена мобилност, както и информацията относно всички ограничения при превоза на оборудването, служещо за придвижване на тези лица, дължащи се на размера на въздухоплавателното средство. Туроператорите също изготвят подобни правила за безопасност и ограничения спрямо полетите, включени в пакетно пътуване, пакетните почивки и пакетните екскурзии, организирани, продавани или предлагани за продажба.

В случай на загуба или повреда на инвалидни колички, помощни устройства и друго оборудване, свързано с мобилността, станала по време на обслужването в летището или по време на транспортирането на борда на летателното средство, на собственика

на такова оборудване се дължи обезщетение в съответствие с разпоредбите на международното, националното право и правото на ЕС.

Всяко лице с увреждания или ограничена мобилност, което счита, че е извършено нарушение спрямо неговите пътнически права, може да постави въпроса на вниманието на управителния орган на съответното летище или на вниманието на съответния въздушен превозвач, в зависимост от случая. Ако лицето с увреждания или ограничена мобилност не получи удовлетворение по такъв начин, то може да подаде жалби до всеки друг компетентен орган на съответната страна-членка на ЕС, на чиято територия е възникнал инцидентът (за Република България това е Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация”

ВОДЕН ТРАНСПОРТ

НАРЕДБА № 20 ОТ 8 СЕПТЕМВРИ 2011 Г. ОТНОСНО ПРАВИЛАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ И СТАНДАРТИТЕ ЗА ПЪТНИЧЕСКИТЕ КОРАБИ, Издадена от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Обн. ДВ. бр.73 от 20 Септември 2011г., изм. ДВ. бр.70 от 24 Август 2021г.

Глава втора.

ИЗИСКВАНИЯ ЗА БЕЗОПАСНОСТ КЪМ ПЪТНИЧЕСКИТЕ КОРАБИ И ВИСОКОСКОРОСТНИТЕ ПЪТНИЧЕСКИ КОРАБИ ЗА ПРЕВОЗ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЛИЦАТА С НАМАЛЕНА ПОДВИЖНОСТ

Чл. 17. (1) При прилагане на разпоредбите от тази глава Изпълнителна агенция "Морска администрация" спазва изискванията на циркуляр MSC/Circ. 735 на Международната морска организация от 24 юни 1996 г. - "Препоръки за проектиране и експлоатация на пътнически кораби за отговаряне на нуждите на възрастни и хора с ограничена подвижност".

(2) Изискванията за безопасност към пътническите кораби и високоскоростните пътнически кораби по отношение на лица с намалена подвижност са посочени в приложение № III от Делегиран регламент (ЕС) 2020/411 на Комисията от 19 ноември 2019 г. за изменение на Директива 2009/45/ЕО на Европейския парламент и на Съвета за правилата за безопасност и стандартите за пътническите кораби, по отношение на изискванията за безопасност за пътнически кораби, осъществяващи вътрешни пътувания.

Чл. 18. (1) Корабите се конструират и оборудват по такъв начин, че да е възможно лице с намалена подвижност да се качи и да слезе от борда лесно и безопасно.

(2) На лицата по ал. 1 се осигурява достъп до палубите чрез рампи, елеватори или асансьори, позволяващи им да се придвижват без необходимост от чужда помощ. Указанията за такъв достъп се поставят на входовете на кораба или на други подходящи места из целия кораб.

Чл. 19. На ключовите места на кораба се поставят указателни табели, достъпни и лесни за четене от лица с намалена подвижност (включително лица със сетивни разстройства).

Чл. 20. Капитанът се снабдява със средства на борда на кораба за визуално и устно

предаване на съобщения и др., отнасящи се до закъснения, промени в разписанията и услуги на борда, за лицата с различни форми на намалена подвижност.

Чл. 21. Алармената система и алармените бутони се конструират така, че да бъдат достъпни, както и да вдигнат по тревога всички пътници с намалена подвижност, включително пътниците със сетивни или умствени разстройства.

Чл. 22. Перилата, коридорите и проходите, входовете и вратите се конструират така, че да бъдат удобни за придвижване на лица в инвалидна количка. Елеваторите, палубите за превозни средства, пътническите салони, жилищните помещения и тоалетните се проектират така, че да са достъпни за лица с намалена подвижност.

Допълнителни разпоредби

22. "Лица с намалена подвижност" са хората с увреждания по смисъла на Закона за хората с увреждания, както и възрастни хора, бременни жени и придружители на малки деца.

ДОСТЪП ДО ИНФОРМАЦИЯ

НАРЕДБА № РД-02-20-3 ОТ 21 ДЕКЕМВРИ 2015 Г. ЗА ПРОЕКТИРАНЕ, ИЗПЪЛНЕНИЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА СГРАДИ ЗА ОБЩЕСТВЕНО ОБСЛУЖВАНЕ В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО, КУЛТУРАТА И ИЗКУСТВАТА, В сила от 20.04.2016 г. Издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, Обн. ДВ. бр.5 от 19 Януари 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.78 от 4 Септември 2020г.

Чл. 16. (1) Контролируемите параметри, свързани с удовлетворяването на основното изискване към строежите "достъпност и безопасна експлоатация" и приложими за сградите за образование и наука, здравеопазване, култура и изкуства, са, както следва:

5. параметри за осигуряване на достъпност на средата до всички части на сградата и осигуряване на свободно придвижване и евакуация на хора, включително на хора с намалена подвижност, при струпване на големи групи и при евакуация на болни хора;

(2) Сградите за обществено обслужване в областта на образованието и науката, здравеопазването, културата и изкуствата се проектират с достъпна архитектурна среда в съответствие с изискванията на Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (ДВ, бр. 54 от 2009 г.).

НАРЕДБА ЗА АДМИНИСТРАТИВНОТО ОБСЛУЖВАНЕ , приета с ПМС № 246 от 13.09.2006 г., Обн. ДВ. бр.78 от 26 Септември 2006г., изм. и доп. ДВ. бр.90 от 29 Октомври 2021г.

Чл. 4. 5) Администрациите осигуряват удобен и лесен достъп за хора с увреждания, възрастни хора, хора с намалена подвижност и/или със затруднения в придвижването, родители или придружители на малки деца с детски колички до и в ЦАО и/или в служебните помещения, в които се осъществява административното обслужване, чрез идентифициране и премахване на всякакви пречки и прегради пред достъпността до и в ЦАО и/или служебните помещения, в които се осъществява административното

обслужване.

НАРЕДБА № Н-4 ОТ 8 ОКТОМВРИ 2013 Г. ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ НА КУЛТУРНИТЕ ЦЕННОСТИ, В сила от 28.03.2014 г. Издадена от министъра на културата, Обн. ДВ. бр.28 от 28 Март 2014г.

Чл. 21. (1) Музеите:

4. осигуряват подходящи условия за достъп до музейните експозиции и до информацията за представяните движими културни ценности на хора с увреждания.

Чл. 22. (1) За индивидуално или групово посещение на музейна експозиция се издават входни билети.

(5) Деца, учащи се и хора с увреждания заплащат намалени цени или се освобождават от заплащане на входен билет.

НАРЕДБА № 2 ОТ 26 ОКТОМВРИ 2015 Г. ЗА ЕДИННИТЕ СТАНДАРТИ И ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ДЕЙНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ ЦЕНТРОВЕ (ТИЦ) И НАЦИОНАЛНАТА МРЕЖА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ ЦЕНТРОВЕ, В сила от 04.05.2016 г. Издадена от министъра на туризма, Обн. ДВ. бр.85 от 3 Ноември 2015г.

Препоръчителни изисквания:

ТИЦ е достъпен за хора с увреждания.

ТИЦ разполага с минимум 2 места за паркиране, от които 1 е за хора с увреждания и е обозначено със съответния знак.

НАРЕДБА № 6 ОТ 13 МАРТ 2008 Г. ЗА УНИВЕРСАЛНАТА УСЛУГА ПО ЗАКОНА ЗА ЕЛЕКТРОННИТЕ СЪОБЩЕНИЯ, Издадена от Държавната агенция за информационни технологии и съобщения, Обн. ДВ. бр.32 от 25 Март 2008г. доп. ДВ. бр.78 от 29 Септември 2017г.

Чл. 1. С тази наредба се определят:

2. условията, редът и средствата за предоставяне на универсалната услуга на хора с увреждания;

(2) Универсалната услуга включва:

6. осигуряване на достъп до обществени телефонни услуги, включително услугите за спешни повиквания, телефонен указател и справочни услуги за хора с увреждания, подобни на ползваните от другите крайни потребители.

Чл. 7. (2) Предприятията по чл. 5, ал. 1 представят за сведение в комисията планове за достигане на критериите по чл. 5, ал. 2 и за адаптиране на обществените телефони за ползването им от хора с увреждания, по-конкретно лица в инвалидни колички или с нисък ръст. Плановете се представят една година преди изтичане действието на действащите такива или по искане на комисията въз основа на оценка за актуалността на действащите планове.

Чл. 8а. Предприятията по чл. 5, ал. 1 осигуряват:

1. достъп до обществени телефони и/или други точки за обществен достъп до гласови телефонни услуги на хора с увреждания;

Раздел VI.

Специални мерки за хора с увреждания

Чл.16.(1)Предприятията,задълженидапредоставятуниверсалнауслуга,осигуряват на хората с увреждания достъп до обществени телефонни услуги, включително услугите за спешни повиквания, телефонен указател и справочни услуги, подобни на ползваните от другите крайни потребители, като предприемат следните специални мерки:

1. предоставят безплатни консултации относно техническите характеристики на крайните електронни съобщителни устройства за хора с увреждания на слуха, зрението и говора и за възможностите за осигуряване на тези устройства на пазара;

2. осигуряват безплатно включване към услугата "Ограничаване на изходящите повиквания";

3. осигуряват улеснения за потребители, лишени от зрение или с увредено зрение, като релефен "PIR" знак на бутон 5 за ориентир на обществените телефони, местоположение на чипа или указващ знак за разпознаване посоката за поставяне на всяка фонокарта или друг вид карта за електронно разплащане, разпространявана от предприятията, предоставящи универсална услуга, както и други улеснения за хора с увреждания;

4. инсталират специални телефони и/или телефонни апарати в точки за обществен достъп до гласови телефонни услуги за обществено ползване, монтирани на подходящи места, достъпни за потребители в инвалидни колички, в болници, санаториуми, централите на организациите на потребителите на хора с увреждания и други места, както и обществени телефони с текстова или друг вид връзка за глухи и хора с увреден слух или говор;

5. по искане на крайни потребители с увреждания осигуряват безплатно, в подходяща за тях форма, детайлизираните им сметки;

5а. осигуряват по искане на крайни потребители с увреждания телефонен указател, телефонни справочни услуги и договори в подходяща за тях форма;

6. предлагат цени и ценови пакети на универсалната услуга, определени в съответствие с методиката по чл. 195 от Закона за електронните съобщения;

7. осигуряват на крайни потребители с увреждания възможност да наблюдават и контролират самостоятелно разходите си чрез средства, подобни на ползваните от другите крайни потребители;

8. по искане на крайни потребители с увреждания на слуха или говора осигуряват подходящи крайни електронни съобщителни устройства, съответно - специализирано софтуерно приложение, осигуряващо, в зависимост от техническите възможности, текстова или друг вид негласова връзка; устройствата, съответно - специализираното софтуерно приложение, трябва да дават възможност за достъп на крайните потребители с увреждания на слуха или говора до единния европейски номер 112 в съответствие с наредбата на министъра на вътрешните работи **по чл. 23, ал. 2 от Закона за Националната система за спешни повиквания с единен европейски номер 112.**

(2) Предприятията по ал. 1 след консултации със заинтересованите страни, включително организации на и за хора с увреждания, могат да предприемат и други мерки за осигуряване на достъп до обществени телефонни услуги на хора с

увреждания.

Чл. 18. (4) При обявяване на процедура за избор на предприятие за предоставяне на универсалната услуга комисията може да включи като критерий предоставянето и предлаганата цена на крайни електронни съобщителни устройства за хора с увреждания на слуха, зрението и говора.

ЗАЕТОСТ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

В Конституцията на РБългария са записани специални разпоредби в областта на трудовата заетост, общественото осигуряване и социално подпомагане . Те гласят:

Чл. 48. (1) Гражданите имат право на труд. Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право.

(2) Държавата създава условия за осъществяване на правото на труд на лицата с физически и психически увреждания.»

Чл. 51. (1) Гражданите имат право на обществено осигуряване и социално подпомагане.

(2) Лицата, останали временно без работа, се осигуряват социално при условия и по ред, определени със закон.

(3) Старите хора, които нямат близки и не могат да се издържат от своето имущество, както и лицата с физически и психически увреждания се намират под особена закрила на държавата и обществото.»

КОДЕКС НА ТРУДА, в сила от 01.01.1987 г., Обн. ДВ. бр.26 от 1 Април 1986г. изм. и доп. ДВ. бр.25 от 29 Март 2022г.

Чл. 217. (1) Работодателят дължи на подлежащия на трудоустройство работник или служител обезщетение в размер на brutното му трудово възнаграждение от деня, в който получи предписанието за трудоустройство, до неговото изпълнение.

(2) Работник или служител, който без уважителни причини откаже да приеме работата, на която се трудоустроява в същото или в друго предприятие, няма право на обезщетението по предходната алинея.

Специална закрила на лицата с намалена работоспособност

Чл. 314. Работник или служител, който поради болест или трудова злополука не може да изпълнява възложената му работа, но без опасност за здравето си може да изпълнява друга подходяща работа или същата работа при облекчени условия, се трудоустроява на друга работа или на същата работа при подходящи условия по предписание на здравните органи.

Чл. 315. (1) Работодателят с повече от 50 работници и служители е длъжен да определя ежегодно работни места, подходящи за трудоустройство от 4 до 10 процента от общия брой на работниците и служителите в зависимост от икономическата дейност.

(3) Частта от общия брой на работниците и служителите по ал. 1 по икономически дейности се определя от министъра на труда и социалната политика и от министъра на здравеопазването.

Чл. 316. (1) Министрите, ръководителите на другите ведомства и общинските

съвети са длъжни да създават специализирани държавни (общински) предприятия, а работодателите с повече от 300 работници и служители - цехове и други звена за работа на лица с трайно намалена работоспособност.

(2) Дейността на специализираните предприятия, цехове и звена по предходната алинея се планира и отчита отделно, а за работниците и служителите в тях се установяват специфични правила за нормиране, отчитане и заплащане на труда по ред, установен от Министерския съвет.

Чл. 317. Необходимостта от преместване на работника или служителя на друга подходяща работа или на същата работа при облекчени условия, характерът на работата, условията на труда и срокът на преместването се определят по предписание на здравните органи.

(2) Предписанието за трудоустрояване, издадено от здравните органи, задължава работника или служителя да не изпълнява работата, от която се премества, а работодателя - да не го допуска до тази работа.

(3) Работодателят е длъжен да премести работника или служителя на подходяща работа съгласно предписанието на здравните органи в 7-дневен срок от получаването му.

(4) При неизпълнение на предписанието на здравните органи от работодателя той дължи на работника или служителя обезщетение по чл. 217.

Противопоказни условия на работа са тези, които може да доведат до влошаване на здравословното състояние на работниците или служителите. За увредените лица те се определят с решение на ТЕЛК (НЕЛК) и са задължителни за работника (служителя) и за работодателя (чл. 317 от КТ). От записаните в експертното решение на ТЕЛК (НЕЛК) противопоказни условия на труд произтича необходимостта и задължението за трудоустрояване на лицето, както и за придобиване на статут за трудоустроено лице.

При дефинитивни състояния, при които не се очаква условията на труд да обусловят неблагоприятно развитие на заболяването, в експертното решение се записва, че лицето може да работи според квалификацията, образованието и възможностите си. В тези случаи лицето с увреждания се ползва със статут на трудоустроено лице без да се трудоустроява, т.е. без да се налага преместването му на друга работа и се ползва от закрилата, предвидена в чл. 333 от КТ.

Чл. 319. Работниците и служителите с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто имат право на основен платен годишен отпуск в размер не по-малко от 26 работни дни.

Чл. 320. (1) Работник или служител, който е трудоустроен по реда на този раздел, получава трудово възнаграждение за изпълняваната работа.

(2) Работник или служител с трайно намалена работоспособност под 50 на сто, който е трудоустроен за определен срок и за новата работа получава по-ниско трудово възнаграждение от възнаграждението на предишната работа, има право на парично обезщетение за разликата в трудовите възнаграждения съгласно отделен закон.

Чл. 325. (1) Трудовият договор се прекратява без която и да е от страните да дължи предизвестие:

6. когато длъжността е определена за заемане от бременна или от трудоустроен и се яви кандидат, който има право да я заеме;

9. при невъзможност на работника или служителя да изпълнява възложената му работа поради болест, довела до трайно намалена работоспособност, или по здравни противопоказания въз основа на заключение на трудово-експертната лекарска комисия. В този случай прекратяването не се допуска, ако при работодателя има друга работа, подходяща за здравното състояние на работника или служителя и той е съгласен да я заеме;

Чл. 328. (1) Работодателят може да прекрати трудовия договор, като отправи писмено предизвестие до работника или служителя в сроковете по чл. 326, ал. 2 в следните случаи:

2. при закриване на част от предприятието или съкращаване на щата;

3. при намаляване на обема на работата;

5. при липса на качества на работника или служителя за ефективно изпълнение на работата;

11. при промяна на изискванията за изпълнение на длъжността, ако работникът или служителят не отговаря на тях;

Чл. 330. (2) Работодателят прекратява трудовия договор без предизвестие, когато:

6. работникът или служителят бъде дисциплинарно уволнен;

Чл. 333. В случаите по чл. 328, ал. 1, точки 2, 3, 5, 11 и чл. 330, ал. 2, т. 6 работодателят може да уволни само с предварително разрешение на инспекцията по труда за всеки отделен случай:

2. трудоустроен работник или служител;

3. работник или служител, боледуващ от болест, определена в наредба на министъра на здравеопазването;

НАРЕДБА № 5 ЗА БОЛЕСТИТЕ, ПРИ КОИТО РАБОТНИЦИТЕ, БОЛЕДУВАЩИ ОТ ТЯХ, ИМАТ ОСОБЕНА ЗАКРИЛА СЪГЛАСНО ЧЛ. 333, АЛ. 1 ОТ КОДЕКСА НА ТРУДА Издадена от министъра на народното здраве и Централният съвет на българските професионални съюзи; Обн. ДВ. бр.33 от 28 Април 1987г.

Чл. 1. (1) При частична ликвидация, при съкращение в щата или при спиране на работа за повече от 30 дни предприятието само след предварително разрешение на съответната окръжна инспекция по охрана на труда може да уволни работници, боледуващи от някоя от следните болести: 1. исхемична болест на сърцето; 2. активна форма на туберкулоза; 3. онкологично заболяване; 4. професионално заболяване; 5. психично заболяване; 6. захарна болест.

(2) Предприятието събира предварителна информация от работниците, които са определени за уволнение, страдат ли от болести, посочени в ал. 1.

Според изискванията на чл. 287 от Кодекса на труда всички работници и служители подлежат на задължителни периодични медицински прегледи за сметка на работодателя, а работодателят и длъжностните лица в предприятието са длъжни да опазват в тайна данните от медицинските прегледи. Трудоустроените работници или служители са закриляни от уволнение независимо от това, дали е изпълнено

предписанието на здравните органи. Необходимо и достатъчно условие е да е налице такова предписание.

ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

Лицата с трайно намалена работоспособност, определена с решение на ТЕЛК, имат право на регистрация в дирекцията "Бюро по труда" и на изплащане на парично обезщетение за безработица. Всеки български гражданин, който активно търси работа, има право на регистрация в дирекцията "Бюро по труда" по постоянния си или настоящ адрес. Активно търсещ работа е всеки, който не е отказвал срещи с работодатели, организирани от Агенцията по заетостта, и самостоятелно е посещавал работодатели за постъпване на работа.

Редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица е регламентиран в Раздел III и Раздел IV от глава четвърта „Обезщетения“ на Кодекса за социално осигуряване (КСО) и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (НОИПОБ).

Право на парично обезщетение за безработица имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 12 месеца през последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

- са регистрирани като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или законодателството на друга държава, с изключение на лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда.

Няма законова пречка лицата с увреждания да получават пенсия поради общо заболяване или друг вид инвалидна пенсия и възнаграждение от трудово правоотношение. При пенсиониране поради болест не се изисква лицето да напусне работа, т.е. да представи заповед за уволнение.

Съгласно ЗАКОН ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ - Раздел III. Заетост- заетостта на хората с увреждания се осъществява в обичайна, специализирана и защитена работна среда.

С цел гарантиране на заетостта на хората с трайни увреждания в обичайна работна среда работодателите назначават работници и служители с трайни увреждания съгласно квота, както следва: 1. работодатели с 50 до 99 работници и служители - едно лице с трайни увреждания; 2. работодатели със 100 и над 100 работници и служители - две на сто от средносписъчния си състав.

Работодателите се освобождават от задължението до края на съответната календарна година при: 1. наличие на специфични фактори в работната среда, възпрепятстващи наемане на хора с трайни увреждания; 2. липса на хора с трайни увреждания, насочени от дирекции "Бюро по труда" или от трудови посредници с издадено удостоверение за

регистрация за извършване на посредническа дейност по наемане на работа.

При неизпълнение на задължението работодателят дължи ежемесечно компенсационна вноска в размер 30 на сто от минималната работна заплата за страната за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане.

Хората с увреждания, които търсят работа, имат право да ползват безплатно посреднически услуги по заетостта, предоставяни от трудови посредници с издадено удостоверение за регистрация за извършване на посредническа дейност по наемане на работа съгласно изискванията на Закона за насърчаване на заетостта и Наредбата за условията и реда за извършване на посредническа дейност по наемане на работа

Териториалните поделения на Агенцията по заетостта предоставят специализирано трудово посредничество на хората с увреждания, търсещи работа, което включва:

1. оценка на професионалните умения на хората с увреждания;
2. оценка на желанията и възможностите за придобиване на професионални умения с оглед на изискванията на пазара на труда;
3. включване в програма/проект за придобиване на професионални умения;
4. подпомагане чрез трудови наставници в процеса на обучение и започване на работа;
5. насочване на хората с увреждания към потенциални работодатели в изпълнение на изискванията по чл. 38 и посредничество при преговорите на хората с трайни увреждания и работодателите.

Министерството на труда и социалната политика и Агенцията по заетостта осъществяват политиката по заетостта на хората с трайни увреждания, като съвместно с други заинтересовани страни разработват и предлагат за финансиране и реализиране програми и мерки за насърчаване на заетостта, осигуряващи равни възможности чрез социално-икономическа интеграция на хората с трайни увреждания, съгласно Закона за насърчаване на заетостта. По програмите и мерките се предоставят средства за стимулиране на работодателите, които разкриват работни места за наемане на хора с трайни увреждания, по реда на Закона за насърчаване на заетостта.

Хората с трайни увреждания се наемат на работни места, които позволяват използване и развиване на уменията и знанията им.

Работодаателят е длъжен да пригоди работното място към нуждите на човека с увреждане при неговото наемане, при необходимост, в зависимост от вида и степента на увреждането. Агенцията за хората с увреждания може да финансира работодател, съответно орган по назначаване, по национална програма за заетост на хората с увреждания за: 1. осигуряване на достъп до работното място за човек с трайно увреждане; 2. приспособяване на работното място за човек с трайно увреждане; 3. оборудване на работното място за човек с трайно увреждане; 4. квалификация и преквалификация, съответно обучение за професионално и служебно развитие; 5. други дейности.

Работодаателят, съответно органът по назначаване, наема на работа хора с трайни увреждания за срок, не по-кратък от три години след осигуряването на финансирането по ал. 1.

Работодаател, съответно орган по назначаване, на когото е осигурено това финансиране, при условие че не ползва преференции по Закона за насърчаване на

заетостта, ползва средства от държавния бюджет за 30 на сто от внесените от него осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, задължителното здравно осигуряване и допълнителното задължително пенсионно осигуряване за наетите хора с увреждания по ред, определен с правилника за прилагането на закона.

Изпълнителният директор на Агенцията за хората с увреждания утвърждава програми и проекти за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания при условия и по ред, определени с правилника за прилагането на закона.

Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

1. регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
2. произвеждат стоки или извършват услуги;
3. имат относителен дял на хората с трайни увреждания, както следва:
 - а) за специализирани предприятия и кооперации за слепи и слабовиждащи лица - не по-малко от 20 на сто от списъчния брой на персонала;
 - б) за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;
 - в) за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;
 - г) за специализирани предприятия и кооперации на лица с интелектуални затруднения или психични разстройства - не по-малко от 20 на сто от списъчния брой на персонала;
4. вписани са в регистъра по чл. 83.

Агенцията за хората с увреждания може да финансира специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания по целеви проекти и програми при условия и по ред, определени с правилника за прилагането на закона.

На специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания и трудово-лечебните бази се възстановяват 50 на сто от дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, задължително здравно осигуряване и допълнително задължително пенсионно осигуряване на работещите по трудово правоотношение лица. Средствата се използват за инвестиции, рехабилитация и социална интеграция на хората с трайни увреждания и подкрепящия ги персонал.

Специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания и трудово-лечебните бази ползват данъчни преференции по Закона за корпоративното подоходно облагане и Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

Хората с трайни увреждания, които получават доходи от трудова дейност, ползват данъчни облекчения при условия и по ред, определени в Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

За осигуряване на заетост за хора с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения може да се създават центрове за защитена заетост.

Центрове за защитена заетост може да се създават към специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания, с психични разстройства и/или

интелектуални затруднения и трудово-лечебните бази по ред, определен с правилника за прилагането на закона.

ЗАКОН ЗА МЕСТНИТЕ ДАНЪЦИ И ТАКСИ, В сила от 01.01.1998 г. ; доп. ДВ. бр.18 от 28 Февруари 2020г.

С годишен патентен данък се облагат физическите лица, включително едноличните търговци, които извършват патентни дейности, за доходите си от патентни дейности, изброени в Приложение №4 към Глава втора от Закона за местните данъци и такси, при условие че:

- оборотът за предходната година не превишава 50 000 лв., и
- и не е регистрирано по Закона за данък върху добавената стойност

Приложение № 4 от Закон за местните данъци и такси /ЗМДТ/

- места за настаняване с не повече от 20 стаи, категоризирани една или две звезди или регистрирани по Закона за туризма;
- заведения за хранене и развлечения (ресторанти, кафе-сладкарници, барове и други);
- търговия на дребно до 100 кв.м. нетна търговска площ на обекта;
- услуги (дърводелски, шивашки, общарски, фризьорски, машинописни, козметични, часовникарски, тапицерски, авторемонтни, стъкларски и други);
- продажба на вестници, списания и други;
- игри с развлекателен характер (минифутбол, тенис на маса и други);
- заложи къщи;
- услуги с атрактивен характер (корабчета, влакчета, въртележки);
- обучение на водачи на моторни превозни средства;
- платени паркинги;
- други.

Данъчно задължените лица, които подлежат на облагане с патентен данък, могат да ползват данъчни облекчения съгласно чл. 61м.

(1) Данъчно задължените лица, които подлежат на облагане с патентен данък, могат да ползват данъчни облекчения:

1. физическите лица, включително едноличните търговци, с 50 и с над 50 на сто намалена работоспособност, определена с влязло в сила решение на компетентен орган, ползват намаление на патентния данък в размер 50 на сто, ако извършват дейността лично и не наемат работници за тази дейност през цялата данъчна година;

Данъчното облекчение се ползва за цялата данъчна година, през която настъпва неработоспособността или изтича срокът на валидност на решението.

ЗАКОН ЗА КОРПОРАТИВНОТО ПОДОХОДНО ОБЛАГАНЕ

В сила от 01.01.2007 г.; Обн. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр.17 от 1 Март 2022г.

Корпоративният данък се преотстъпва изцяло на юридическите лица - специализирани предприятия или кооперации по смисъла на Закона за хората с увреждания, които към 31 декември на съответната година са членове на национално представителните организации на и за хора с увреждания и в които най-малко:

1. двадесет на сто от общия брой на персонала са незрящи и слабо виждащи хора, или

2. тридесет на сто от общия брой на персонала са хора с увреден слух, или

3. петдесет на сто от общия брой на персонала са хора с други увреждания.

Корпоративният данък на юридическите лица се преотстъпва и когато броят на трудоустроените лица и инвалидите е под нормите за специализирано предприятие, кооперация или обособена производствена единица. Преотстъпването е пропорционално на броя на хората с увреждания или трудоустроените лица към общия брой на персонала.

Преотстъпването е допустимо, когато преотстъпеният данък се разходва изцяло за интеграция на хората с увреждания или за поддържане и разкриване на работни места за трудоустроени лица в следващите две години след годината, за която се ползва преотстъпването. Планирането, разходването и отчитането на средствата се извършват с правила на националните представителни организации на и за хора с увреждания съгласувано с министъра на труда и социалната политика.

Данъчно задължените лица със статут на «специализирано предприятие, кооперация и обособена производствена единица» начисляват, но не внасят корпоративен данък. Преотстъпеният данък се отчита като резерви.

ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

В сила от 01.04.2019 г.; Приет с ПМС № 65 от 29.03.2019 г.; Обн. ДВ. бр.27 от 2 Април 2019г., доп. ДВ. бр.33 от 7 Април 2020г., доп. ДВ. бр.48 от 26 Май 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.28 от 6 Април 2021г.

За изпълнение на квотата за наемане на лица с трайни увреждания по чл. 38, ал. 1 от Закона за хората с увреждания ежегодно до 31 март работодателят:

1. предприема съответни действия за наемане на хора с трайни увреждания, и
2. уведомява съответното териториално поделение на Агенцията по заетостта, на чиято територия е неговото седалище, в случай че желае да използва посредничество за наемане на хора с трайни увреждания.

Работодателите, извън тези по чл. 38, ал. 3 от Закона за хората с увреждания, се освобождават от задълженията по чл. 38, ал. 1 от Закона за хората с увреждания, когато прилагат следните алтернативни мерки:

- Работодателят може да закупува от специализирани предприятия или кооперации на хората с увреждания произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата. Месечният размер на средствата за закупуване на стоките или за ползване на услугите не следва да бъде по-малък от двукратния месечен размер на минималната работна заплата, установена за страната за съответната календарна година, за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане, до момента на изпълнение на квотата.

- Работодателят може да закупува директно от хора с увреждания, осъществяващи самостоятелна стопанска дейност, произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата. Работодателят може да доказва разхода само с първични платежни документи. Месечният размер на средствата за закупуване на стоките или за ползване на услугите по ал. 1 не следва да бъде по-малък от двукратния месечен размер на минималната работна заплата,

установена за страната за съответната календарна година, за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане, до момента на изпълнение на квотата.

- Работодателят може да закупува от социални предприятия клас А, които отговарят на условията по чл. 7, т. 1, 2 и 4 от Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика и/или от социални предприятия клас А+, регистрирани по реда на чл. 8, т. 1 и 3 от същия закон, произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата. Работодателят може да доказва разхода само с първични платежни документи. Месечният размер на средствата за закупуване на стоките или ползване на услугите по ал. 1 не следва да бъде по-малък от двукратния месечен размер на минималната работна заплата, установена за страната за съответната календарна година, за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане, до момента на изпълнение на квотата.

Агенцията за хората с увреждания ежегодно предоставя информация за възможностите за финансиране по проекти и програми за насърчаване на стопанската инициатива в интерес на хората с увреждания по реда на Закона за хората с увреждания, която съдържа:

1. условията и реда, при които работодател, съответно орган по назначаване, може да кандидатства за финансиране по националната програма за заетост на хората с увреждания;

2. условията и реда за финансиране на програми и проекти за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания;

3. условията и реда за финансиране по целеви проекти и програми на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания.

Министърът на труда и социалната политика утвърждава със заповед Националната програма за заетост на хората с увреждания по чл. 44, ал. 1 от Закона за хората с увреждания с цел създаване на условия за заетост на хората с трайни увреждания, насърчаване и подпомагане на работодателите да ги наемат на работа и за повишаване на тяхната пригодност за заетост. Националната програма се изпълнява на проектен принцип в рамките на одобрените бюджетни средства за съответната година.

Чл. 44. (1) Агенцията за хората с увреждания може да финансира работодател, съответно орган по назначаване, по национална програма за заетост на хората с увреждания за: 1. осигуряване на достъп до работното място за човек с трайно увреждане; 2. приспособяване на работното място за човек с трайно увреждане; 3. оборудване на работното място за човек с трайно увреждане; 4. квалификация и преквалификация, съответно обучение за професионално и служебно развитие; 5. други дейности.

Изпълнителният директор на Агенцията за хората с увреждания утвърждава проекти и програми за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания за реализиране на дейности по чл. 46 от Закона за хората с увреждания заедно с методика за тяхното финансиране, която съдържа:

1. условия за кандидатстване; 2. изискуеми документи и специфични изисквания при кандидатстване; 3. процедура и критерии на оценяване и класиране на проектните предложения; 4. предназначение и размер на финансовите средства; 5. ред и условия

за реализация на дейностите, които ще се изпълняват; 6. механизъм и срок за финансиране; 7. наблюдение и контрол на финансираните дейности.

Чл. 46. Изпълнителният директор на Агенцията за хората с увреждания утвърждава програми и проекти за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания при условия и по ред, определени с правилника за прилагането на закона.

Изпълнителният директор на Агенцията за хората с увреждания утвърждава целеви програми и проекти по чл. 49 от Закона за хората с увреждания заедно с методика за тяхното финансиране,

Чл. 49. Агенцията за хората с увреждания може да финансира специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания по целеви проекти и програми при условия и по ред, определени с правилника за прилагането на закона.

Центрове за защитена заетост по чл. 52 от Закона за хората с увреждания могат да се създават при изпълнение на следните общи условия:

1. да бъдат създадени към специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания, вписани в регистъра по чл. 83, ал. 1 от Закона за хората с увреждания, и към трудово-лечебни бази;

2. да осигуряват минимален пакет от подкрепящи услуги, свързани с конкретните работни места, които да подпомагат създаването и поддържането на защитената заетост;

3. да осигуряват възможност за извършване на продуктивна дейност и платена работа;

4. делът на наетите хора с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения в средносписъчния брой на заетите лица да не е по-малък от 50 на сто.

(2) Хората с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения могат да се назначават за изпълнение на икономически дейности, които отговарят на специфичните им изисквания за упражняване на труд.

(3) Минималният пакет от персонални подкрепящи услуги включва:

1. оценка на професионалната пригодност; 2. трудово наставничество; 3. психологическа подкрепа; 4. медицински услуги; 5. осигуряване на материално-техническо оборудване, гарантиращо придобиването на професионални умения; 6. придобиване на професионални умения; 7. наличие на подходящ персонал за реализиране на подкрепящите услуги; 8. финансови стимули; 9. осигуряване на трудово посредничество и подпомагане на хората с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения за намиране и започване на работа в специализирана или обичайна работна среда.

Финансиране на създаването на центрове за защитена заетост се осъществява със средства от държавния бюджет на проектен принцип по условия и механизъм, уредени в методика, утвърдена от изпълнителния директор на Агенцията за хората с увреждания.

Данни за централните за защитена заетост се вписват в Регистъра на специализираните

предприятия и кооперации за хората с увреждания по реда на чл. 83, ал. 1 от Закона за хората с увреждания.

ЗАКОН ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА, В сила от 01.01.2002 г.; Обн. ДВ. бр.112 от 29 Декември 2001г., изм. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.

Раздел III. Права и задължения на работодателите

Чл. 23. При обявяване на работните места работодателите нямат право да определят условия по признак пол, възраст, народност, етническа принадлежност и здравословно състояние. Изключения се допускат само по отношение на пол, възраст и намалена работоспособност, когато вследствие на естеството на работата полът, съответно възрастта или здравословното състояние, представлява съществен елемент от нея.

Чл. 31. (1) Министерският съвет, Министерството на труда и социалната политика и Агенцията по заетостта, отделни министерства и други държавни институции или областни администрации и социалните партньори, както и юридически лица с нестопанска цел, регистрирани по реда на глава трета от Закона за юридическите лица с нестопанска цел, съвместно със социалните партньори могат да разработват и предлагат за финансиране и реализиране програми за увеличаване на заетостта, свързани с приоритетите на национални стратегически документи за развитие и Националния план за действие по заетостта, както и програми за заетост, професионално обучение и обучение по ключови компетентности на групи в неравностойно положение на пазара на труда.

Съгласно чл. 52, ал. 1 от ЗНЗ (1) За всяко разкрито работно място, на което са наети безработни лица с трайни увреждания включително военноинвалиди, насочени от поделенията на Агенцията по заетостта за работа на пълно или непълно работно време, на работодателя се предоставят суми съгласно чл. 30а, ал. 2 за времето, през което лицата са били на работа, но за не повече от 12 месеца. За изпълнение на програмите и мерките за насърчаване на заетостта се предоставят средства, предназначени за:

1. Трудово възнаграждение ;
2. Допълнителни възнаграждения по минимални размери, установени в КТ;
3. Възнаграждения за основен платен годишен отпуск по чл. 155 или чл. 319 от КТ;
4. Паричното възнаграждение по чл. 40, ал. 5 от КСО;
5. Дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя, върху полученото, включително начисленото и неизплатено, брутно трудово възнаграждение или неначисленото брутно трудово възнаграждение, включително възнаграждението по т. 3 и т. 4., съгласно чл.6, ал.3 от Кодекса за социално осигуряване.

Права, задължения и санкции на работодателя

- да разкрие работни места и ги запази не по-малко от 12 месеца;
- да сключи трудов договор с безработното лице за срок не по-малък от 12 месеца;
- на обявеното работно място може да назначи последователно повече от едно безработни лица, насочени от ДБТ;
- на разкритото работно място могат да се назначават безработни лица, насочени от ДБТ, които не са работили при същия работодател през последните 6 месеца;
- при неизпълнение на договора да възстанови получените средства, съгласно договора с ДБТ.

- В случаите, когато работодателят реши да квалифицира наетия чрез бюро по труда работник, обучението се извършва по учебни програми, разработени от лицензирани обучаващи организации. За обучението плаща бюро по труда в съответствие с разпоредбите на Закона за насърчаване на заетостта и Правилника за прилагането му.

ЗНЗ предвижда и отпускане на средства за започване на самостоятелна стопанска дейност от безработни, включително и с трайно намалена работоспособност, както и насърчаване на териториалната мобилност на безработните лица, регистрирани в поделенията на Агенцията по заетостта.

ЗАКОН ЗА ДЪРЖАВНИЯ СЛУЖИТЕЛ

В сила от 27.08.1999 г.; Обн. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., изм. ДВ. бр.109 от 22 Декември 2020г.

Чл. 9а. (1) Органът по назначаването определя за хора с трайни увреждания най-малко:

1. две на сто от общия брой на длъжностите за заемане по служебно правоотношение в администрация с обща численост на персонала над 50 души;

2. една длъжност за заемане по служебно правоотношение в администрация с обща численост на персонала от 26 до 50 души;

3. едно на сто от общия брой на длъжностите за:

а) държавните служители по чл. 142, ал. 1, т. 2 от Закона за Министерството на вътрешните работи;

б) държавните служители по чл. 43, ал. 1, т. 2 от Закона за Държавна агенция "Национална сигурност";

в) държавните служители по чл. 19е, ал. 1, т. 2 от Закона за специалните разузнавателни средства.

(2) Заемането на длъжностите по ал. 1 се извършва след провеждане на конкурс, в който участват само хора с трайни увреждания.

(3) Длъжностите по ал. 1 се определят ежегодно до 31 март от органа по назначаването и при необходимост се променят от него.

Обявяване на конкурс

Чл. 10а. (1) Конкурсът се обявява от органа по назначаването, който със заповед определя:

1. длъжността, за която се провежда конкурсът;

2. минималните и специфичните изисквания, предвидени в нормативните актове за заемане на съответната длъжност;

3. начина за провеждане на конкурса;

4. необходимите документи, мястото и срока за подаването им, който не може да бъде по-кратък от 10 дни и по-дълъг от 14 дни от публикуването на обявлението за конкурса;

5. общодостъпното място, на което ще се обявяват списъците или други съобщения във връзка с конкурса.

(2) Обявлението за конкурса се публикува в регистъра по чл. 61, ал. 1 от Закона за администрацията, в специализиран сайт или портал за търсене на работа и на интернет страницата на съответната администрация, а при липса на такава се поставя

на общодостъпното място по ал. 1, т. 5. В обявлението трябва да се съдържат всички данни по ал. 1.

(3) Органът по назначаването обявява конкурс за свободните длъжности, определени за хора с трайни увреждания, поне веднъж на 4 месеца от публикуването на обявлението за конкурса до тяхното заемане, при спазване на ал. 1 и 2.

Реквизити на акта за назначаване

Чл. 11. (4) В акта за назначаване на хора с трайни увреждания може да се определят и допълнителни условия за работата от разстояние съгласно глава пета, раздел VIIIб от Кодекса на труда.

Раздел VIII "б".

Допълнителни условия за извършване на работа от разстояние

Изменение на служебното правоотношение на държавен служител с трайни увреждания

Чл. 87б. Служебното правоотношение на държавен служител с трайни увреждания може да бъде изменяно при условията и по реда на глава пета, раздел VIIIб от Кодекса на труда.

ЗАКОН ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ (В сила от 15.04.2016 г. Обн. ДВ. бр.13 от 16 Февруари 2016г. изм. и доп. ДВ. бр.107 от 18 Декември 2020г.)

Съгласно Закона за обществените поръчки

Чл. 12. (1) Министерският съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика определя с решения:

1. списък на стоките и услугите съобразно Общия терминологичен речник, които са предназначени за възлагане на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания или за стопански субекти, чиято основна цел е социалното и професионалното интегриране на хора с увреждания или на хора в неравностойно положение;

2. програми за създаване на защитени работни места, в рамките на които възложителите имат право да запазят поръчки.

(5) При възлагане на обществените поръчки по ал. 1 могат да участват лица, при условие че най-малко 30 на сто от списъчния им състав е от хора с увреждания или такива в неравностойно положение. В случаите по ал. 1, т. 1 лицата трябва да са регистрирани като специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания най-малко три години преди датата на откриване на конкретната процедура за възлагане на обществена поръчка.

(6) Специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания могат да участват в обществена поръчка по ал. 1, т. 1, при условие че могат да изпълнят най-малко 80 на сто от нейния предмет със собствени машини, съоръжения и човешки ресурс. За изпълнение на условието те могат да ползват подизпълнители или да се позовават на капацитета на трети лица, ако подизпълнителите или третите лица са специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания.

(7) В процедура за възлагане на запазена поръчка могат да участват и други заинтересовани лица, но офертите им се разглеждат само ако няма допуснати оферти на лицата по ал. 1.

(9) Агенцията по обществени поръчки оповестява списъка и програмите по ал. 1 чрез Портала за обществени поръчки в 7-дневен срок от обнародването на решенията по ал. 1 в "Държавен вестник" и осигурява връзка към регистъра по чл. 83 от Закона за хората с увреждания.

Изключения, приложими за публични възложители

Чл. 14. (8) Законът не се прилага за:

б) помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания.

Гаранции

Чл. 111. (1) Възложителят може да изисква от определения изпълнител да предостави гаранции, които да обезпечат изпълнението на договора и/или авансово предоставените средства.

(2) Гаранцията, обезпечаваща изпълнението на договора, не може да надвишава 5 на сто от стойността му. При запазена поръчка, която се възлага на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания, гаранцията за изпълнение на договора не може да надвишава две на сто от стойността на договора. Гаранция за изпълнение може да се изисква и в случай на изменение, с което се извършват допълнителни доставки, услуги или строителство по договора.

ПРАВИЛНИК ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ, в сила от 15.04.2016 г. Приет с ПМС № 73 от 05.04.2016 г., Обн. ДВ. бр.28 от 8 Април 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.91 от 14 Ноември 2017г., посл изм. и доп. ДВ. бр.35 от 27 Април 2021г.

Раздел II. Възлагане на запазени поръчки

Чл. 80. (1) Когато обществената поръчка съдържа обективно делими части, някои от които са включени в списъка по чл. 12, ал. 1, т. 1 от ЗОП, възложителят е длъжен да отдели тези части в една или в няколко поръчки, които запазва за участие на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания. В този случай всяка поръчка се възлага по реда, приложим към общата стойност на всички поръчки, с изключение на случаите по чл. 21, ал. 6 от ЗОП.

(4) Не е налице изпълнение на дейности със собствено производство или ресурс, когато специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания предоставят на възложителя без съществена допълнителна преработка стоки, доставени от други лица.

ЗАКОН ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА

В сила от 02.05.2019 г.; Обн. ДВ. бр.91 от 2 Ноември 2018г., доп. ДВ. бр.17 от 25 Февруари 2020г.

Чл. 5. Субекти на социалната и солидарна икономика са кооперациите, юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественнополезна дейност и социалните предприятия.

Чл. 6. Социалните предприятия са клас А и клас А+.

Чл. 7. Социално предприятие клас А е всяко социално предприятие, независимо от правноорганизационната му форма, което отговаря на условията по т. 1, 2 и 3 или по т. 1, 2 и 4:

1. осъществява социална дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методика, издадена от министъра на труда и социалната политика;

2. управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на решения по установена в учредителния договор, устава или друг устройствен документ процедура;

3. положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане за последния отчетен период се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 7500 лв. за осъществяване на социална дейност или цел;

4. не по-малко от 30 на сто и не по-малко от три лица от наетите в предприятието към датата на възникването на трудовото правоотношение са:

а) хора с трайни увреждания;

е) лица, които отглеждат деца с трайни увреждания и получават помощи по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца;

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА СРЕЩУ ДИСКРИМИНАЦИЯТА

В сила от 01.01.2004 г.; Обн. ДВ. бр.86 от 30 Септември 2003г. изм. ДВ. бр.7 от 19 Януари 2018г.

Антидискриминационните директиви на ЕС са намерили отражение в Закона за защита срещу дискриминацията (ЗЗСД), който е в сила от 1 януари 2004 г. В него конкретно се посочват признаците, на основание на които се забранява всяка пряка и непряка дискриминация - по- пол, раса, увреждане и др.

Чл. 4. (1) Забранена е всяка пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

С приемането на закона са приети и механизми за защита срещу дискриминацията. Създаден е независим специализиран държавен орган - Комисия за защита от дискриминацията, който осъществява контрол по прилагането и спазването на Закона за защита срещу дискриминацията и други закони, уреждащи равенство в третирането.

При обявяване на свободно работно място работодателят няма право да поставя изисквания, свързани с признаците по чл. 4, ал. 1 освен различното третиране на лица на основата на характеристика, отнасяща се до признак по чл. 4, ал. 1, когато тази характеристика поради естеството на определено занятие или дейност, или условията, при които то се осъществява, е съществено и определящо професионално изискване, целта е законна, а изискването не надхвърля необходимото за постигането и.

В закона са посочени задълженията на работодателите при упражняване правото на труд на всички физически лица на територията на Р България. Дадени са и конкретни определения на пряката и непряка дискриминация спрямо физическите лица.

Едно от най-съществените задължения на работодателя е да пригоди работното място към нуждите на лицето с увреждания – да осигури достъп до работното място, подходящо оборудване и работно време, при спазване изискванията за охрана на труда, които компенсират увреждането на лицето и му осигуряват възможност да работи.

Това става както при наемане на работника, така и когато увреждането настъпи

след наемането му на работа. В ЗЗСД е предвидена възможността това задължение на работодателя да отпадне, когато разходите за извършването му са необосновано големи и биха затруднили работодателя, като по този начин е защитен и неговия интерес.

ЗАКОН ЗА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Обн. ДВ. бр.68 от 30 Юли 1999г., изм. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020г.

Обучение за придобиване на професионална квалификация

Програми за лица, навършили 16 години

Чл. 9. (1) Право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация имат:

6. обединени училища, средни училища, профилирани гимназии, вечерни училища и специални училища - за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания, в отделни паралелки в тях.

Чл. 12. Рамковите програми, по които могат да се обучават лица, навършили 16 години, са:

б) с продължителност, определена с конкретната документация - за лица с увреждания със завършен VII клас;

Изисквания за разработване на учебни програми

Изисквания за разработване на учебни планове за професионално обучение на лица, навършили 16 години

Чл. 13г. (5) За лица с увреждания, навършили 16 години, въз основа на рамковите програми по чл. 12 и на държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии може да се разработват индивидуални учебни планове в зависимост от конкретните възможности на лицето за достигане на единиците резултати от ученето, които може да разпределят по-голям брой учебни часове от учебния план по ал. 1. Индивидуалните учебни планове се утвърждават от директора на обучаващата институция.

Чл. 13д. (6) Професионалното образование и обучение на учениците със специални образователни потребности, както и професионалното обучение на лицата, навършили 16 години, с увреждания може да се осъществява по индивидуални учебни програми по учебните предмети или модули. Индивидуалните учебни програми се утвърждават от директора на обучаващата институция.

Професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности (Загл. изм. - ДВ, бр. 103 от 2002 г.)

Чл. 32. (1) За учениците със специални образователни потребности се организира професионално образование и професионално обучение, съобразено със съответното им увреждане.

(2) За учениците със сензорни увреждания се организира професионално образование или професионално обучение по професии или по част от професия, обучението и упражняването на които са подходящи за здравословното им състояние.

(3) За учениците с умствена изостаналост се организира професионално обучение по част от професия или по професии за придобиване на първа степен на професионална квалификация.

Професионално образование и професионално обучение за ученици с хронични заболявания

Чл. 32а. За учениците с хронични заболявания и с физически увреждания се организира професионално образование или професионално обучение по професии или по част от професия, обучението и упражняването на които са подходящи за здравословното им състояние.

Организация на професионалното образование и професионалното обучение

Чл. 32д. Професиите по чл. 32 и 32а се определят от Министерството на образованието и науката и от Министерството на здравеопазването, по чл. 32б и 32в - от Министерството на образованието и науката, а по чл. 32г - от Министерството на образованието и науката и Министерството на правосъдието.

(2) В професионалните гимназии се приемат в паралелка до 5 ученици със сензорни увреждания, с хронични заболявания и/или с физически увреждания, както и ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа.

Чл. 53. Министерството на здравеопазването:

1. участва в съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение и изготвя предложения за включване на професии в Списъка на защитените от държавата специалности от професии и в Списъка със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда, както и за тяхното актуализиране;

2. определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение, по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение;

3. определя съвместно с Министерството на образованието и науката професиите, по които професионалното образование и професионалното обучение е подходящо за здравословното състояние на обучаемите с хронични заболявания и физически увреждания, със сензорни увреждания и с умствена изостаналост;

НАРЕДБА ЗА ТРУДОУСТРОЯВАНЕ, приета с ПМС № 72 от 30.12.1986 г.; Обн. ДВ. бр.7 от 27 Януари 1987г., изм. ДВ. бр.17 от 28 Февруари 2014г.

Чл. 1. (1) Предписанията за трудоустройство на лицата с намалена работоспособност се издават от лекуващия лекар, лекарските консултативни комисии (ЛКК), териториалните експертни лекарски комисии (ТЕЛК) и Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).

(2) Лекуващият лекар трудоустроява за срок до 1 месец, а ЛКК - до 6 месеца. Този срок може да бъде продължаван от ЛКК след контролен преглед, като на всеки 2 години подлежащият на трудоустройство работник или служител се изпраща на ТЕЛК, която се произнася по работоспособността му. Ако лицето не е възстановило работоспособността си и не е с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, се връща на ЛКК за продължаване на трудоустройването.

(3) Териториалната експертна лекарска комисия (Националната експертна лекарска комисия) трудоустроява лица, на които определя 50 и над 50 на сто трайна намалена работоспособност или здравни противопоказания за изпълняване на възложената им работа.

(4) Привземане на решение за издаване на предписание за временно трудоустройство задължително участвуват предварително уведомените писмено от здравните органи представител/представители на работодателя, а при издаване на предписание за трудоустройство на член-кооператор в производствена кооперация - представители на управителния съвет, които също подписват предписанията за трудоустройство от лекуващите лекари или ЛКК. Ако те не се явят, здравните органи сами вземат решение за издаване на предписанието, в което посочват конкретно работно място или длъжност от списъка на работните места и длъжности за трудоустройство.

Чл. 2. (1) Във всяко предприятие се създава комисия по трудоустройство в състав: председател - ръководителят на предприятието, и членове - представителите на работниците и служителите, органът по безопасност и здраве при работа и лекарят от службата по трудова медицина, която обслужва предприятието.

(2) Комисията по трудоустройването определя ежегодно, но не по-късно от края на януари подходящите работни места и длъжности за трудоустройство на лицата с намалена работоспособност в съответствие с процента, определен по реда на чл. 315 от Кодекса на труда (КТ). Списъкът на местата се съхранява в предприятието. Преписи от него се изпращат на службата по трудова медицина и при поискване - на здравния орган, който осъществява трудоустройването.

(3) В предприятието се води дневник за регистриране на трудоустроените лица.

(6) Предприятието е длъжно да вземе всички необходими мерки за приспособяване на работните места, определени за лица с намалена работоспособност.

Чл. 3. (1) При спор между предприятието и подлежащия на трудоустройство работник или служител относно подходяща работа за трудоустройство въпросът се решава от здравния орган, издал предписанието за трудоустройство.

(2) Здравният орган по искане на предприятието или на работника или служителя може да измени или допълни предписанието за трудоустройство, когато намери искането за основателно.

(3) Решението или отказът на здравния орган да се произнесе в случаите по ал. 1 и 2 може да се обжалва пред съответния орган по експертизата на работоспособността.

Чл. 5. (1) Когато работникът или служителът е трудоустроен за определен срок в същото предприятие, той запазва работата, която е изпълнявал преди трудоустройването и се връща на нея, след като работоспособността му се възстанови.

(3) Когато трудоустроен за неопределено време възстанови работоспособността си, работодателя го премества с негово съгласие на друга подходяща работа. Ако той не приеме предложената му работа, може да остане на същата работа до явяването на работник или служител, подлежащ на трудоустройство.

Чл. 6. (1) По този раздел се трудоустрояват и лицата с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, които не работят. Тези лица могат да се регистрират в бюрата по труда по постоянния или настоящия адрес и се насочват към работодатели, които са заявили, че желаят да приемат на работа лица с намалена работоспособност.

(2) На трудоустройство подлежат и лицата с намалена работоспособност без определен процент трайно намалена работоспособност, които не работят. Те се освидетелстват от ЛКК, която определя противопоказните условия на труд.

Раздел III. Специфични правила за труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия

Чл. 12. (1) Трудът на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия, цехове и звена за лица с намалена работоспособност се нормира и заплаща по норми и разценки за здрави работници или служители.

(2) Когато за даден вид работа няма норми за здрави работници или служители, те се изработват по аналитичен метод чрез наблюдения върху труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност и със съответна корекция се превръщат в норми за здрави работници или служители.

(3) При надомна работа трудовите норми, съставени за цехови условия на труда, могат да се прилагат с коригиращи коефициенти К до 1,20 върху нормите за време или К до 0,8 върху нормите за изработка съобразно различието в организационно-техническите условия. Конкретният размер на коефициента се определя от ръководителя на предприятието, към което се числи звеното, по предложение на комисията по рехабилитацията.

Чл. 13. На трудоустроени работници или служители с 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност освен изработеното по трудови норми и разценки за здрави работници или служители се заплаща допълнително месечно възнаграждение, чийто размер зависи от степента на намалената работоспособност, както следва:

1. с над 90 на сто трайно намалена работоспособност - от 40 до 60 на сто;
2. със 71 до 90 на сто трайно намалена работоспособност - от 30 до 50 на сто;
3. с 50 до 70,99 на сто трайно намалена работоспособност - до 30 на сто.

(2) Размерът на допълнителното възнаграждение по предходната алинея в зависимост от степента на намалената работоспособност се определя в проценти поотделно за всяко лице при постъпването му на работа от комисията по рехабилитация в предприятието, включително и за лицата, гледащи лица с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, включително деца на възраст до 16 години с над 90 на сто трайно намалена работоспособност (социална адаптация).

(3) Допълнителното възнаграждение по ал. 1 и 2 се изплаща от средствата за рехабилитация и влиза в брутното трудово възнаграждение.

НАРЕДБА № РД-07-1 ОТ 2 ФЕВРУАРИ 2012 Г. ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАБОТНИТЕ МЕСТА, ПОДХОДЯЩИ ЗА ТРУДОУСТРОЯВАНЕ НА ЛИЦА С НАМАЛЕНА РАБОТОСПОСОБНОСТ, в сила от 15.05.2012 г.; Издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването; Обн. ДВ. бр.13 от 14 Февруари 2012г.

Чл. 1. Работодател с повече от 50 работници и служители е длъжен всяка година да определя работни места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, в процент от общия брой на работниците и служителите в зависимост от основната икономическа дейност. Този процент не може да бъде по-малък от:

02	Горско стопанство	8
03	Рибно стопанство	7
05	Добив на въглища	4
06	Добив на нефт и природен газ	4
07	Добив на метални руди	4
08	Добив на неметални материали и суровини	5
09	Спомагателни дейности в добива	4
10	Производство на хранителни продукти	5
11	Производство на напитки	9
12	Производство на тютюневи изделия	9
13	Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло	6
14	Производство на облекло	8
15	Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	6
16	Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия от слама и материали за плетене	6
17	Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон	6
18	Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители	5
19	Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	4
20	Производство на химични продукти	4
21	Производство на лекарствени вещества и продукти	4
22	Производство на изделия от каучук и пластмаси	4
23	Производство на изделия от други неметални минерални суровини	5
24	Производство на основни метали	4
25	Производство на метални изделия, без машини и оборудване	4
26	Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	8
27	Производство на електрически съоръжения	8
28	Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение	4
29	Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета	4
30	Производство на превозни средства, без автомобили	4
31	Производство на мебели	6
32	Производство, неклассифицирано другаде	10
33	Ремонт и инсталиране на машини и оборудване	6
35	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	5
36	Събиране, пречистване и доставяне на води	7
37	Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	7
38.11	Събиране на неопасни отпадъци	10
38.12	Събиране на опасни отпадъци	5
38.21	Обработване и обезвреждане на неопасни отпадъци	10
38.22	Обработване и обезвреждане на опасни отпадъци	5
38.3	Рециклиране на материали	10
39	Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци	10
41	Строителство на сгради	5
42	Строителство на съоръжения	5
43	Специализирани строителни дейности	5
45	Търговия на едро и дребно с автомобили и мотоциклети, техническо обслужване и ремонт	10
46	Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети	10

47	Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети	10
49	Сухопътен транспорт	4
50	Воден транспорт	4
51	Въздушен транспорт	4
52	Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта	4
53	Пощенски и куриерски дейности	8
55	Хотелиерство	10
56	Ресторантьорство	10
58	Издателска дейност	10
59	Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика	10
60	Радио- и телевизионна дейност	8
61	Далекосъобщения	8
62	Дейности в областта на информационните технологии	10
63	Информационни услуги	10
64	Предоставяне на финансови услуги, без застраховане и допълнително пенсионно осигуряване	10
65	Застраховане, презастраховане и допълнително пенсионно осигуряване	10
66	Спомагателни дейности във финансовите услуги и застраховането	10
68	Операции с недвижими имоти	10
69	Юридически и счетоводни дейности	10
70	Дейност на централни офиси; консултантски дейности в областта на управлението	10
71	Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи	10
72	Научноизследователска и развойна дейност	10
73	Рекламна дейност и проучване на пазари	10
74	Други професионални дейности	10
75	Ветеринарномедицинска дейност	7
77	Даване под наем и оперативен лизинг	10
78	Дейности по наемане и предоставяне на работна сила	10
79	Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации	10
80	Дейности по охрана и разследване	4
81	Дейности по обслужване на сгради и озеленяване	10
82	Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност	10
84	Държавно управление	4
85	Образование	5
86	Хуманно здравеопазване	10
87	Медико-социални грижи с настаняване	7
88	Социална работа без настаняване	10
90	Артистична и творческа дейност	10
91	Други дейности в областта на културата	10
92	Организиране на хазартни игри	10
93	Спортни и други дейности, свързани с развлечения и отдих	4
94	Дейности на организации с нестопанска цел	10
95	Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	8
96	Други персонални услуги	10
97	Дейности на домакинства като работодатели на домашен персонал	10
98	Недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	10
99	Дейности на екстериториални организации и служби	10

Чл. 2. (1) Когато работодателят осъществява две или повече икономически дейности, основната икономическа дейност се определя от дейността, в която са наети най-голям брой лица по трудови/служебни правоотношения.

(2) При равен брой работници и служители в отделните дейности по ал. 1 основната икономическа дейност на работодателя се определя по негов избор след предварителни консултации с представителите на синдикалните организации, с представителите на работниците и служителите по чл. 7, ал. 2 от Кодекса на труда и с комитета/групата по условия на труд.

НАРЕДБА № 3 ОТ 4 ФЕВРУАРИ 2019 г. ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КВАЛИФИКАЦИЯ ПО ПРОФЕСИЯТА "ПОСРЕДНИК НА ТРУДОВАТА БОРСА"

Завършилият специалност "Консултант по подкрепена заетост" - трета степен на професионална квалификация, идентифицира и ангажира подходящи за услугите по подкрепена заетост клиенти с увреждания. Той идентифицира подходящите работни места - извършва подбор на работно място, влизайки в контакт с работодателя, като засилва уменията за вземане на информирано решение на хората с увреждания. Извършва оценка на уменията и потенциала на клиента и го консултира в избора му на подходящо работно място. Осигурява информация относно социални помощи/услуги по подкрепа и възможности за обучение и платена заетост. Консултантът по подкрепена заетост осигурява подходяща подкрепа и обучение на клиентите, за да осигури тяхната работна позиция или да развие тяхната кариера, включително посредством продължителна включваща подкрепа на работното място.

По отношение на работодателите консултантът по подкрепена заетост извършва подбор и ангажиране на подходящите за хора с увреждания компании. Информира се периодично по различни теми, свързани със заетостта, включително правителствени програми, финансиране на социални услуги и др. На ниво работодатели съдейства за увеличаване на осведомеността за многостранността и потенциала на хората с увреждания. На ниво хора с увреждания работи за увеличаване на осведомеността за правото на работа, конвенциите на ООН, законови рамки и т.н.

Консултантът по подкрепена заетост притежава познания за възможностите за техническа подкрепа за хората с увреждания и използване на помощни технически средства и помощни технологии за подпомагане на хората с увреждания на техните работни места.

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ЗАЕТОСТ И ОБУЧЕНИЕ НА ХОРА С ТРАЙНИ УВРЕЖДАНИЯ, Удължена със Заповед № РД-01-32 от 10.02.2021г. на министъра на труда и социалната политика

Основна цел на програмата - Повишаване пригодността за заетост и осигуряване на заетост на регистрирани в Дирекция „Бюро по труда“ безработни хора с трайни увреждания или преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества хора в трудоспособна възраст, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото.

Непосредствени цели на програмата - Създаване на условия за заетост на безработни хора с увреждания, регистрирани в дирекции „Бюро по труда“, обект на Програмата;

Повишаване пригодността за заетост и заработване на трудови възнаграждения чрез осигуряване на обучение на лицата, обект на Програмата; Повишаване степента на информираност на обществото за проблемите и възможностите на лицата от целевите групи по Програмата, с цел промяна на обществените нагласи и премахване на съществуващите стереотипи; Насърчаване на работодателите да наемат на работа безработните, обект на Програмата; Развитие на партньорството на всички нива при реализацията на Програмата; Създаване на условия за достоен и самостоятелен живот за хората, обект на Програмата.

Териториален обхват - Програмата се прилага във всички общини на страната.

Програмата се реализира в 2 компонента:

Компонент 1 „Обучение”

Обучението е организирано в съответствие със специфичните особености на безработните и с идентифицираните потребности по професии на работодателите, които могат да разкрият работни места за лицата, обект на програмата.

По Компонент 1 могат да бъдат организирани:

- мотивационно обучение за придобиване на умения за активно поведение на пазара на труда и трудова реализация;
- обучение за придобиване и усъвършенстване на ключови компетентности;
- обучение за придобиване на професионална квалификация в съответствие с възможностите на лицата, обект на програмата и с потребностите на работодателите.

Компонент 2 „Заетост”

Приоритетно в този компонент се включват безработни лица, успешно преминали обучение по Компонент 1.

Работодателите разкриват работни места по Програмата за срок от 24 месеца и подават заявка в Дирекции “Бюро по труда”. Приоритетно в Програмата се включват работодатели, сключили договор за финансиране по чл. 25 от Закона за интеграция на хората с увреждания за осигуряване на достъп до работните места, както за приспособяване и/или оборудване на работни места за хора с увреждания.

На разкритите работни места наемат безработни лица, обект на Програмата, на пълно или непълно работно време (най-малко за 4 часа), за срок не по-малък от 24 месеца. Възможно е лицата да бъдат назначавани със срок на изпитване, съгласно разпоредбите на Кодекса на труда.

На разкритите работни места по Програмата могат да се наемат последователно повече от едно лице, обект на Програмата. Не се допуска съкращаване на постоянен персонал за сметка на разкритите по Програмата работни места.

При подбора на безработните лица, Дирекциите “Бюро по труда” следва да се съобразяват и с изискванията на работодателя за обявеното работно място. Окончателното решение за назначаването се взема от работодателя.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

1. Медицинска експертиза на работоспособността	стр 1
2. Трудова реализация на хората с увреждания	стр. 5
3. Социално осигуряване на хората с трайни увреждания	стр. 6
4. Данъчни облекчения за хората с увреждания	стр. 10
5. Други облекчения на хора с трайни увреждания	стр. 13
6. Индивидуална оценка на потребностите, финансова подкрепа и целеви помощи	стр. 14
7. Финансова подкрепа	стр. 16
8. Осигуряване на безплатна преводаческа услуга на български жестомимичен език за глухи и сляпо-глухи лица	стр. 17
9. Помощни средства, приспособления и медицински изделия	стр. 18
10. Социални помощи	стр. 19
11. Лична помощ	стр. 20
12. Социални услуги	стр. 21
13. Право на профилактика и рехабилитация по програма „НОИ“ за хора с увреждания	стр. 23
14. Образование и професионална подготовка	стр. 25
15. Достъпна среда за всички	стр. 26
16. Национална програма за достъпна среда и лична мобилност	стр. 29
17. Достъпна среда в урбанизирани територии	стр. 30
18. Достъпен обществен транспорт – Закон за движение по пътищата и Правилник за прилагането	стр. 34
19. Сигнализация с пътна маркировка, пътни знаци	стр. 40
20. Придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство	стр. 42
21. ЖП транспорт	стр. 46
22. Въздушен транспорт	стр. 48
23. Воден транспорт	стр. 50
24. Достъп до информация	стр. 51
25. Заетост на хората с увреждания – Наредба № 5 (закрила на някои заболявания съгласно КТ)	стр. 54
26. Закон за местните данъци такси; Закон за корпоративното подоходно облагане; Правилник за прилагане на ЗХУ	стр. 60
27. Закон за насърчаване на заетостта	стр. 64
28. Закон за държавния служител	стр. 65
29. Закон за обществените поръчки и Правилник за прилагане на закона.стр.	стр. 66
30. Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика	стр. 67
31. Закон за защита срещу дискриминация	стр. 68
32. Закон за професионалното образование и обучение.....	стр. 69
33. Наредба за трудоустрояване на работещите; работни места подходящи за трудоустрояване на работници	стр. 70
34. Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания	стр.75